

Міністерство освіти і науки України

Література (угорська та зарубіжна)

Інтегрований курс
5– 9 класи

Програма
для загальноосвітніх навчальних закладів
з угорською мовою навчання

Затверджено Міністерством освіти і науки України

Видавничий дім „Букрек”

2005

ББК 74.261.8-21
Л64

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
(лист №1/11-4074 від 20.07.2005)*

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Відповідальна за випуск – **Ж. О. Кошкіна**

Програму підготували:

І. Я. Ковтюк, А. Ф. Берєгсасі, М. М. Гнатик-Рішко,
Ж. І. Горкаї, Є. Л. Гулачі, М. Ю. Кейс, Е. Б. Олас

Ковтюк І. Я. та ін.

Л64 Література (угорська та зарубіжна). Інтегрований курс: Програма для 5–12 класів загальноосвітніх навчальних закладів з угорською мовою навчання / І. Я. Ковтюк, А. Ф. Берєгсасі, М. М. Гнатик-Рішко, Ж. І. Горкаї, Є. Л. Гулачі, М. Ю. Кейс, Е. Б. Олас. – Чернівці: Видавничий дім „Букрек”, 2005. – 176 с.

ISBN 966-399-010-4

ББК 74.261.8-21

ISBN 966-399-010-4

© Міністерство освіти і науки України, 2005
© І. Я. Ковтюк та ін., 2005
© Видавничий дім „Букрек”, 2005

Útmutató

Ukrajna humanisztikus szférájának fejlődésében az embert tekintjük a legbecsebb értéknek. Ezért „Az alapfokú és teljes középiskolai oktatás állami szabványa” a középiskolai oktatásnak elsősorban az a lényegi tartalma, hogy megteremtse a feltételeket a személyiség mindenirányú fejlődéséhez, az oktatandó anyagot magát pedig az általános emberi és a nemzeti értékek a tudományosság és a rendszerszerűség elve alapján, az ember szocializációjában, társadalmi beilleszkedésben, a társadalom életében való hatékony részvételhez szükséges szabályok, normák elsajátításában, az iskolai oktatás humanizálásában és demokratizálásában hasznosítható értéke alapján határozza meg. Ennek értelmében a mai általános középiskolai oktatási rendszerben „a magyar és a világirodalom” tantárgynak kivételes aktualitása van.

Az irodalom mint a szó művészete elválaszthatatlan összetevője a nemzeti kultúrának. Nemcsak az őt életre hozott nép kulturális vívmányainak, szellemi értékeinek letéteményese, hanem a nép szellemi energiájának hordozója, az örök emberi értékek átörökítője nemzedékről nemzedékre, azok ébren tartója az emberi lélekben, ezért felbecsülhetetlen jelentősége van a személyiségformálásban, a pozitív erkölcsi tulajdonságok kialakításában. A szó művészete segít alakítani, fejleszteni, gazdagítani a gyermek lelkivilágát, pozitív hatást gyakorol a tudatra és a tudatalattira, helyes merdebe tereli az erkölcsi-etikai potenciált, fejleszti az intellektust, az alkotóképességet, az esztétikai ízlést.

Ebből következőleg a magyar és a világirodalom iskolai oktatásának célja:

- a tanulók általános képzettségének fokozása, olvasási és szövegértési készségük kialakítása és kellő szintre emelése;
- a szépirodalom gazdag szellemi kincseinek megismertetése, a kulturális és ismeretszerző igény és érdeklődés fejlesztése az irodalom által;
- a személyiség mindenirányú fejlesztésének, szellemi gazdagításának, aktív formálódásának elősegítése és ösztönzése a mai társadalomban, a modern világban;
- a tanulók nemzeti öntudatának és nemzeti azonosságtudatának fejlesztése;
- a humanisztikus világnézet, a nemzeti és általános emberi értékrend kialakítása és megszilárdítása.

Ennek az általános stratégiai célnak az összetevői „a magyar és a világirodalom” tantárgy konkrét oktatási feladatai által valósulnak meg, amelyeket az „Állami szabvány”-ban hangsúlyozott axiológiai, irodalomtudományi és kulturológiai tárgykörök alapján határozzuk meg:

- A tanulók érdeklődésének felkeltése az irodalmi mű iránt, amelyet művészi alkotásként és egyben a világ és benne önmagunk megismerése eszközeként látatunk, az olvasás megszerettetése és az irodalmi ismeretszerzés vágyának felkeltése és ébrentartása.
- A műalkotásként látatott irodalmi mű befogadási készségének fejlesztése.
- A tanulók általános képzettségi szintjének emelése: a teljesértékű társadalmi beilleszkedéshez elengedhetetlenül szükséges magyar irodalmi és világirodalmi alapismeretek elsajátíttatása. A magyar népköltészet és szépirodalom, valamint a világirodalom legértékesebb alkotásainak megismertetése.

- A tanulók olvasási kultúrájának kialakítása, esztétikai ízlésének fejlesztése, a klasszikus és a tömegkultúra jelenségeit megkülönböztető képességük kialakítása .
- A magyar és a világirodalom mint az emberiség jelentős szellemi öröksége iránti mélyreható érdeklődésük felkeltése és fenntartása.
- Leendő olvasók és irodalombarátok, irodalomkedvelők nevelése.
- A humanisztikus, az emberi méltóságot tisztelő, az emberhez méltó magatartást valló világnézet kialakítása, a tanulók lelkivilágának gazdagítása, az örök emberi erkölcsi és etikai normákhoz igazodásuk megszilárdulása.
- A nemzeti azonosságtudat és az európai közösséghez tartozás érzésének fokozása.
- A magyar és a világirodalomnak a nemzeti és világkulturologia összefüggéseiben és más tantárgyakkal való kapcsolataiban realizálódó oktatása.
- A tanulók oktató és kommunikatív hajlamainak, önálló kritikai gondolkodásának, vitakultúrájának, érvelési készségének fejlesztése.
- A modern információ- és kommunikációáramlatban a szakszerű és céltudatos eligazodás képességének kifejlesztése.
- Az irodalomórakon szerzett ismeretek és jártasság gyakorlati hasznosítása készségének kifejlesztése.
- Az önképzés, a tanulásvágy és tanulási képesség készségének fejlesztése.

A program elvi sajátosságai, szerkezete és tartalma

A magyar és a világirodalom javasolt programjának meghatározó sajátossága, hogy az „Alapfokú és teljes középiskolai oktatás állami szabványa” alapján készült. Tükröződnek benne az alap- és felsőtagozatos középiskolások képzettségi szintjével kapcsolatos mai állami követelmények. Az oktatásra szánt irodalmi tananyag az oktatás remélt eredményessége szempontjából van megtervezve, ami lehetővé teszi az oktatási folyamat célirányosabb és stratégiaileg behatároltabb megszervezését és annak ellenőrzését. Az ilyen típusú iskolai programnak kivételes aktualitása van a mai ukrajnai általános oktatáspolitikai reformfolyamatban.

Így az „Állami szabvány...” szerint a magyar és a világirodalom programja előírnyozza olyan „ifjú nemzedék nevelését, amely védett és mobilis lesz a munka piacán; személyes és szellemi-világnézeti döntőképessége van; rendelkezik a társadalomba való beilleszkedéshez szükséges ismeretekkel, készségekkel és kompetenciákkal a megfelelő szinten; képes a tanulásra egész elkövetkezendő élete folyamán”. A programban mindenütt hangsúlyt kapnak azok a kulcsfontosságú kompetenciák, amelyek elősegítik a személyiségfejlődést és a teljesértékű önmegvalósítást a mai életben. A magyar és a világirodalom középiskolai oktatásának biztosítania kell e kompetenciák realizálódását a következő irányzatok szerint:

- szociális kompetenciák (aktív részvétel a társadalmi életben; énünk, önmagunk mint személyiség megtalálása, megőrzése és fejlesztése; a kommunikációs képességek fejlesztése; a problémamegoldási készség kialakítása; a világnézeti és az általános emberi értékekhez való igazodás);
- motivációs kompetenciák (az alkotó hajlamok; a tanulási készség és önálló gondolkodási képesség fejlesztése);

- funkcionális – esztétikai, kulturológiai, nyelvi, kommunikatív – kompetenciák (a szerzett ismereteket, kialakított készségeket működtetni és a gyakorlati életben alkalmazni).

A magyar és a világirodalom programjának előírásai és elérendő eredményei vonatkoznak:

- a tanulóra (mint képzett és fejlett személyiségre, aki képes a teljesértékű önmegvalósításra a felnőtt életkorban);
- a tanárra (akit a tanterv fokozott szakmai követelmények elé állít);
- a tantárgyra magára (megváltozik az eddigi imázsa, megnövekszik a presztízse).

A tanterv koncepciója

A program szerkezete, a benne foglalt tananyag előírányozza: a nemzeti és világkulturológiai kontextust, a tantárgyak közötti kapcsolatokat, a kulcsfontosságú kompetenciák kialakítását, a tanulók életkori sajátosságainak, a szépirodalmi mű befogadási készségének, a mai középiskolai oktatás sajátosságainak, a tanár és a tanuló választási jogának figyelembevételét, a modern információs és kommunikációs közeg, a nemzeti és társadalmi folyamatok, a globalizációs világjelenségek sajátosságait stb.

A szövegelemzésre szánt szépirodalmi művek kiválasztásánál figyelembe vettük azt is, hogy a magyar és a világirodalom programja tartalmi telítettségét tekintve egy sajátos iskolai kánon. A programban szereplő írók és művek a mai kor felfogása szerint is az irodalom élvonalába tartoznak, és az ifjú ember tudatában tájékozódási pontokat kell jelenteniük, amelyeknek a jövőben is meghatározó szerepet kell betölteniük.

Ugyanakkor a magyar és a világirodalom mai iskolai oktatásának sajátossága megköveteli azt is, hogy az oktatóndó műveket a magyar esztétikai kritériumok, a tematikus és műfaji változatosság, az életkori pszichológia szem előtt tartása, a mondanivaló ma is érvényessége, a mához szólás elve alapján válasszuk ki. Ezért elsősorban olyan műveket iktattunk a programba, amelyek érdeklődésre tartanak számot és aktuálisak a mai élet közegében is, összhangban vannak a mai befogadó (receptiós) tudattal, közel állnak a fiatalokhoz és érthetőek számukra, akik egy teljesen más információs és kommunikációs közegben élnek.

A magyar irodalomnak és a világirodalomnak mint iskolai tantárgynak egyidejűleg több, egymással egyenértékű funkciója van, amelyek közül meghatározó szerepű az ismeretközlő, az esztétikai és nevelő funkció. Ez azt jelenti, hogy az oktatóndó művek mindegyike nem csupán tükröz, elénk tár egy történelmi-művészi valóságot, hanem a művészi szó eszközeivel személyiségformáló hatást is kifejt. Ezért különleges hangsúllyal esnek latba azok a művek, amelyek elősegítik pozitív és életigenlő energiákat hordozó vonások kialakulását az ifjú ember tudatában és tudatalattijában. Ezek a művek esztétikai élvezetet nyújtanak és erkölcsi tartást (optimizmus, életigenlés, a nehézségek leküzdése, győzni akarás, célratörés stb.) adnak, ezt azonban nem szabad abszolutizálni. Tekintetbe vettük azt is, hogy az irodalmi szöveg mint művészeti jelenség élő szervezet, ezért az emberre gyakorolt hatása előreláthatatlan. Van úgy, hogy a szépirodalmi mű negatív példája jóval hatékonyabb, jobban elősegíti a lelki megtisztulást, megújulást, az erkölcsi állhatatosság megszilárdítását, mint a pozitív (lásd például F. Dosztojevskij, F. Kafka műveit).

A magyar és világirodalom programja két részből áll: az alapfokú középiskola (5–9. osztály) és a teljes (nem szakirányú) középiskola (10–12. osztály) programjából, ezek mindegyikének megvannak a maga sajátosságai.

Az „Állami szabvány...” értelmében az alapfokú középiskolában a magyar és világirodalom oktatásával a tanulók általános irodalmi ismereteit, esztétikai felkészültségüket alapozzuk meg, kialakítjuk a társadalmi értékeket jelentő tájékozódási pontokat, a továbbtanulás lehetőségét. Elsajátíttatjuk a tudatosított irodalmi ismeretek bizonyos körét (a művek tartalma, a szerzőik, az írók életrajzának fontosabb adatai, egyes irodalomelméleti alapfogalmak stb.), azaz elemi ismereteket, valamint azokat a készségeket és jártasságot, hogy a szerzett ismereteket hasznosítani tudják a művek olvasásakor és elemzésekor.

A magyar és a világirodalom oktatását a 5–9. osztályban célszerű a következő összefoglaló témák szerint tömbösíteni: 5. osztály – „Mítoszok és mondák világa”, „A mesék birodalmában”, „A meseregének világa”, „A verses mese és az elbeszélő költemény” „Az ifjúsági regények és novellák”; 6. osztály – „A mítoszok, mondák, legendák világa. Az eposzok”, „Magyar elbeszélő költemények”, „Az irodalmi levél”, „A ballada”, „A lírai versek világában”; 7. osztály – „A népköltészet világa”, „Nagyepikai művek”, „A magyar irodalom kezdetei. A reneszánsz és barokk irodalmából”; 8. osztály – „A romantika”, „Petőfi Sándor életműve”, „Arany János életműve”, „A 19. századi nagy realisták”; 9. osztály – „A 19. század utolsó harmadának irodalmi változásai. A szimbolizmus”, „A 20. század első felének irodalma”, „A Nyugat nemzedékei”, „Kitekintés a világirodalomba”.

Ezek mindegyikéhez a tanulók fejlettségi színvonalának megfelelő olyan szövegeket választottunk ki, amelyeknek tartalma maximálisan reprezentálja az egyes témákat. Az 5–6. osztályban ezek javarészt a gyermekek számára íródott és a gyermekekről szóló művek vagy meseszerű fantasztikus elemeket tartalmazó művek. Kiválasztáskor azt tartottuk szem előtt, hogy a mai gyermek számára érthetőek és felfoghatóak legyenek. Ügyeltünk a tematika és stílusbeli változatosságra, a kulcsértékű kompetenciák kialakítását lehetővé tevő eszmei értékek meglétére a kiválasztott művekben.

A magyar és világirodalmat a középiskola felső tagozatán, a 10–12. osztályban időrendben, történelmi korok és irodalmi irányzatok szerint tagolva oktatjuk, előbb a világirodalom legkiemelkedőbb, kulcsfontosságú műveit, majd az adott irányzathoz kapcsolódóan a magyar irodalom legfontosabb íróinak életművét: a 10. osztályban a korai középkortól a 19. század első negyedéig, a 11. osztályban a 19. század és a 20. századéig, a 12. osztályban pedig a 20. század első harmadától napjainkig terjedő irodalomtörténeti korszakot.

Ezekben az osztályokban az irodalmi oktatás tartalmát azoknak a tehetséges, a világirodalomban és a magyar irodalomban meghatározó szerepű legkiemelkedőbb alkotók életműve, illetőleg az életmű legfontosabb alkotásai képezik, amelyek „az irodalmi folyamat különböző korszakait, az irodalmi és kulturális tradíciót reprezentálják”, s ennek megfelelően műveiket „az irodalomtörténeti folyamatba ágyazva” és a többi művészeti ágakkal való összefüggésükben vizsgáljuk, ahogyan azt az „Állami szabvány...” előírja. Ily módon tehát az irodalomtörténeti folyamatot csak nagyvonalakban vázolva, az író, a műfaj és a stílust legszemléletesebben reprezentáló műveken keresztül ismertetjük. A mai középiskolában tehát nem az irodalomtörténetet oktatjuk, hanem a magyar és világirodalmat, ami nagyobb lehetőséget ad az erkölcsi-etikai analógiák, a társadalmilag értékesnek tekintett igazodási támpontok akti-

vizálására az esztétikai és irodalomelméleti fogalmak és kategóriák, a tanulók számára érdekes és érthető művek segítségével.

Az oktató-nevelő folyamat megszervezésének sajátosságai Javaslatok a program használatához

A magyar és a világirodalom órákon végzendő oktató-nevelő munka előirányozza egy egységes kép kialakítását a nemzeti és a világkultúra fontos összetevőiről; előirányozza továbbá a felnövekvő nemzedék általános műveltségi színvonalának fejlesztését, egészséges értékítéletű világnézetének kialakítását.

A tantárgy anyagát abban az általános művészeti közegben ismertetjük, amelyben a mű létrejött, valamint a más tantárgyakkal (magyar nyelv, magyar nép történelme, világtörténelem, ábrázoló művészetek, zene, természetismeret, földrajz, esztétika stb.) való kapcsolataiban, amelyeket az egyes témák mellékleteiben megjelöltünk.

Minden osztály számára megadtuk az óraszámot és a tartalékórák számát. Az egyes témák oktatására ajánlott óraszámok szintén tájékoztató jellegűek, a tanár azon szabadon változtathat (52 óra keretében). A tartalék órák kihasználhatók összegző foglalkozásokra, beszédfejlesztésre, különféle alkotó jellegű és egyéb munkákra (múzeumlátogatás, vita, szeminárium stb.) a pedagógus belátása szerint.

„Az elsajátítandó tananyag” rubrikában lehetőség szerint javasoltunk bevezető téziseket az egyes fejezetekhez vagy témákhoz, rövid életrajzi ismertetéseket és a művek rövid annotációját, mai kritikai értékelésüknek (és a tanulók életkori sajátosságainak) megfelelően; felsoroltuk a kötelezően elsajátítandó, mert a szöveg-lemzéshez elengedhetetlen elméleti fogalmakat stb. De ennek a rubrikának a tartalma is csak javaslat, az író és (élet)műve értékelésének egyik legelfogadottabb, legszakszerűbb változata, amit nem kell dogmaként felfogni.

„A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények” felsorolja a tudatosan elsajátított ismereteket, az egyes konkrét témákkal kapcsolatos készségeket és jártasságot. Ezek között külön hangsúlyt kaptak az érzelmi és önálló értékelési szférába tartozó követelmények. A tanterv végén olvasható a témákhoz ajánlott memoriter, illetve a kiegészítő- és házi olvasmányok listája.

A program előirányzata szerint az oktató-nevelő folyamatot úgy kell megszervezni, hogy a tanár megadja a szükséges kiindulási, témaindító ismereteket, kifejti saját elgondolása szerint a témát és felkelti a tanulók érdeklődését, a mű alaposabb megismerésére ösztönözve, irányítja, korrigálja az anyag elsajátítását. Nem követeli meg azonban az egységes értékelést, nem erőlteti rá a tanulókra a saját értelmezését, csupán indukálja az értékelő következtetéseket, miáltal a tanulók megtanulnak önállóan értékelni, önállóan gondolkodni, összehasonlítani, következtetni, párhuzamot vonni a mű és a mai élet, a saját életpaszttalok között.

Mindent összevetve tehát a tantervnek ez a demokratikus orientációja tanár és tanuló állandó alkotó együttműködésére, tanárnak és tanulóknak a művel folytatott párbeszédére, szembesülésére, helyezi a hangsúlyt, s így tág teret nyit az irodalomnak mint művészeti jelenségnek önálló befogadásához.

Irodalom 5. osztály

(Heti 2; összesen: 70 óra)

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p style="text-align: center;">BEVEZETÉS</p> <p>Az irodalom mint művészet. Irodalmi és nem irodalmi kommunikáció. Az irodalom szerepe az ember életében. A magyar nemzeti irodalom és a világirodalom értékei.</p> <p>Könyvek között. A könyv és az olvasás szerepe az ember életében. A könyv jellemzői és sokfélesége. A könyv alkotórészei.</p> <p>Az olvasás mint kommunikáció. Közvetett párbeszéd az író és olvasó, közvetlen párbeszéd a mű és az olvasó között. Ismerkedés a tankönyvvel / szöveggyűjteménnyel.</p>	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none">• értse az irodalomnak mint művészeti ágának és kommunikációs formának a szerepét az ember életében; tudatosítsa a nemzeti irodalomnak mint identitásőrző értéknek a szerepét;• tudja meghatározni a könyv fogalmát, megnevezni összetevőit;• legyen képes befogadóként viszonyulni az irodalmi művekhez;• tudja használni a tankönyvet/szöveggyűjteményt;
12	<p style="text-align: center;">A MÍTOSZOK ÉS MONDÁK VILÁGA</p> <p>A mítosz mint az irodalom egyik első formája. A mítoszok és a történelem viszonya. A mitológia fogalma. A világ eredetének, keletkezésének kérdésköre.</p> <p>A világ teremtése (részlet a <i>Bibliából</i>).</p> <p>A világ keletkezése (részlet a</p>	<ul style="list-style-type: none">• értse a mítosz fogalmát, ismerje műfaji sajátosságait;• az elsajátított elméleti ismeretek segítségével legyen értő befogadója a mitológiának;• ismerje a tanult művek tartalmát;• tudjon szövegértően és kifejezően olvasni;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>Kalevalából). A monda fogalma. Mítosz és monda különbségei. Az eredetmonda, a történeti monda és a hiedelemmonda. A magyar mondavilágról.</p> <p>A magyarok eredete. (Lengyel Dénes feldolgozása Kézai Simon és Anonymus krónikája nyomán.)</p> <p>A csodaszarvas. (Lengyel Dénes feldolgozása Kézai és Jordanes krónikája nyomán.)</p> <p>Botond legyőzi a görög óriást. (Lengyel Dénes feldolgozása a Képes Krónika nyomán.)</p> <p>A munkácsi vár kútja. (Keresztyén Balázs gyűjtéséből.)</p> <p>A mondakör. A Mátyás királyról és a Rákócziról szóló mondakör.</p> <p>Mátyás királlyá választása (Lengyel Dénes feldolgozása mátyusföldi népmonda alapján.)</p> <p>Rákóczi virágai. (Keresztyén Balázs gyűjtéséből).</p> <p>Mondák az irodalomban: Arany János: Rege a csodaszarvasról. Mikszáth Kálmán: Beckó vára.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak</p>	<ul style="list-style-type: none"> • legyen tisztában a mítoszok eszmei értékével; • értse a monda fogalmát, ismerje fajait; • legyen képes az elméleti ismeretek segítségével felismerni és megkülönböztetni azokat; • ismerje és értse a tanult művek tartalmát; <ul style="list-style-type: none"> • ismerkedjen meg a kárpátaljai magyar népmondák világával; • értse a monda és a mondakör közötti különbséget; • ismerkedjen meg a kárpátaljai magyar színhagyományban élő Rákóczi-mondakörrel; <ul style="list-style-type: none"> • tudja meghatározni a mítosz és a monda (valamint fajai) elméleti kritériumait; • tudjon szövegértően és kifejezően olvasni;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
12	<p>A mítosz és a monda mint kispikái elbeszélő műfaj. Az eredetmonda, történeti monda és hiedelemmonda műfaji sajátosságai.</p> <p>Szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd (kommunikáció) továbbfejlesztése:</p> <p>A gyors szövegértő néma olvasás és a hangos kifejező olvasás képességének gyakorlása és továbbfejlesztése. Szókincsfejlesztés.</p> <p>Ismert szövegtartalmak élőszóbeli reprodukálása.</p> <p>A MESÉK BIRODALMÁBAN</p> <p>A népköltészet fogalma.</p> <p>A meséről az alsó tagozatban tanultak ismétlése. Népmese és műmese fogalma, különbségei.</p> <p>A mesetípusok. Állatmese, tündérmese, tréfás mese (ezen belül hazugmese, csalímese, boldog mese), láncmese.</p> <p>A csoda szerepe a mesében. A csoda megjelenési formái. Csodás élőlények, csodás tárgyak, csodás tulajdonságok a mesében. A mesei kellékek:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • gyakorolja az olvasás különböző formáit; • bővítse szókincsét és kifejező-készletét; • legyen képes élőszóban reprodukálni korábban olvasott szövegtartalmakat; <ul style="list-style-type: none"> • tudja meghatározni a népköltészet mibenlétét; • legyen képes meghatározni a mese fogalmát; • tudja megkülönböztetni a népmesét a műmesétől; • ismerje és ismerje fel a mesetípusokat; • tudjon példát mondani a mesetípusokra; • értse a csodás elemek szerepét a mesében; • tudjon példát mondani azok megjelenési formáira;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>nyitóformula, záróformula, mági- kus számok stb.</p> <p>A mese szerkezeti sajátosságai. Tér, idő és cse- lekmény változása, illetve előrehaladása a mesében.</p> <p>A mese mint a jó és a rossz összecsapásának örökös színhelye. A mese személyiségformáló ereje.</p> <p>A magyar népmesékről.</p> <p>A kiskakas gyémánt félkrajcárja</p> <p>Az állatmese (fabula) fogalma, felépítése. A vándormotívum. An- tropomorfizáció és szituatív beszélgetés szerepe a tanítómesében.</p> <p>Aiszóposz: A róka és a szőlő</p> <p>Kazinczy Ferenc: Szőlőgerezd</p> <p>La Fontaine: A holló meg a róka</p> <p>Fáy András: A fiatal daru</p> <p>Lev Tolsztoj: Az oroszlán és az egér</p> <p>A tündérmese fogalma, felépítése.</p> <p>Tündérszép Ilona és Árgyélus (Illyés Gyula feldol- gozása)</p> <p>A Békakirály (A Grimm testvérek gyűjtése)</p> <p>A tréfás mese fogalma, műfaji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • értse és építse be személyiségébe a mesék leg- fontosabb erkölcsi tanulságait; • ismerje az állatmesék főbb jellemzőit, az antropomorfizáció (emberi tulajdonságokkal való felruházás, megszemélyesítés) és a szituatív beszélgetés sze- repét; • ismerje a művek tartalmát; • értse és építse be személyiségébe azok tanításait; • tudjon példát tanítómesére; • ismerje a tündérmese (varázsmese) műfaji sajátosságait, • ismerje fel a csoda különböző megjelenési formáit és sze- repét a mesében, tudjon példát rájuk;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>jellegzetességei. Ilók és Mihók (Illyés Gyula feldolgozása) Csalímese (Benedek Elek feldolgozása) Hazugságmese (Penckóferné Punykó Mária beregújfalui gyűjtése)</p> <p>A láncmese és szerkezeti sajátosságai. A kakas és a pipe (Illyés Gyula feldolgozása)</p> <p>A keleti mese és sajátosságai. Jellemző helyszínek és szereplők. A csoda megjelenési formái. A keleti mesekincs. A halász és az ifrit (Az Eze-regyéjszaka meséi nyomán)</p> <p>A művészi mese. Népmese és műmese hasonlóságai és különbségei.</p> <p>H. C. Andersen: A rendíthetetlen ólomkatona. Andersen meséinek sajátos világa. A „boldogítás vágya”, a boldogságkeresés motívuma a mesében. Lázár Ervin: A legkisebb boszorkány. A tündérmeselánc motívumai és mai világunk képei. A felborult meselánc. Anderseni hatások a történetben.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje a tanult mesék tartalmát; • ismerje a tréfás mese sajátosságait és típusait, tudjon példákat tréfás mesére; • ismerje az olvasmányok tartalmát; • ismerje a láncmese szerkezeti sajátosságait, tudja példa segítségével magyarázni azokat; • ismerje és ismerje fel a keleti mese sajátosságait, sajátos szereplőit; • legyen képes megkülönböztetni a népmesét a műmesétől; • ismerje az olvasmány tartalmát, értse erkölcsi útmutatásait; • ismerje az olvasmány tartalmát; legyen képes felismerni, miben különbözik a történet egy hagyományos tündérmesétől; készítse el a mese szerkezeti vázát;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
8	<p>Szövegértő és kifejező olvasás, valamint az előbeszéd tovább-fejlesztése:</p> <p>A gyors szövegértő néma olvasás és a hangos kifejező olvasás képességének gyakorlása és továbbfejlesztése. Szituatív gyakorlatok. Megelevenedő párbeszéd. Játék a térrel, az idővel és a cselekménnyel. A szókincs- és kifejezőkészlet fejlesztése.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak</p> <p>A mese mint kispikái műfaj. Fogalma és fajtái. Fabula, tündérmese, tréfás mese, láncmese. Népmese és műmese fogalma. A mese szerkezete.</p> <p>A MESEREGÉNYEK VILÁGA</p> <p>A meseregény mint „fából vaskarika” (Komáromi Gabriella). Már nem egészen mese, de még nem egészen regény. A meseregény fogalma, műfaji sajátosságai, szerkezeti felépítése. A világirodalom legis-</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja kifejezően megjeleníteni olvasással a mesét; • a szituatív gyakorlatok segítségével legyen képes verbálisan életre kelteni a mese egyes részeit, illetve hőseit; előrehaladó szerkezet esetén ismerje fel a tér–idő–cselekmény hármasság összefüggéseit, ismerje fel, milyen motívum viszi előre a történetet; • legyen képes átalakítani múlt idejű történetet jelen vagy jövő idejűvé; • bővítse szókincsét; • legyen képes meghatározni a mese fogalmát, ismerje és ismerje fel fajtait, sajátosságait; • ismerje a mese szerkezeti sajátosságait; • legyen képes összefoglalni a meseregényről eddig tanultakat, meghatározni a műfaj fogalmát;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>mertebb meseregényei. Az alsó tagozatból ismert meseregények, ill. meseregényrészletek felelevenítése (A. A. Milne: Micimackó, Micimackó kuckója, C. Collodi: Pinokkió kalandjai, L. F. Baum: Óz, a nagy varázsló, A. de Saint-Exupéry A kis herceg stb.)</p> <p>A. de Saint-Exupéry A kis herceg című filozofikus meseregényének 8. fejezete. A virág szimbolikus jelentése. A kis herceg és a virág kapcsolata. Hogyan alakul a barátság és a szeretet, hogyan működnek az emberi kapcsolatok? A felelősség fogalma az emberi kapcsolatokban.</p> <p>Lázár Ervin: A Négyszögletű Kerek Erdő című meseregényéből a Vacsakamati virágja című fejezet. Az olvasmány filozófiai tartalma és erkölcsi üzenete. Kapcsolódásai az előző olvasmányhoz.</p> <p>Irodaloméleti alapfogalmak A meseregény és szerkezeti sajátosságai. A meseregény két szerkezeti alaptípusa.</p> <p>Szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd tovább-fejlesztése: A szerkezeti felépítés logikája és annak szerepe a szövegértő és kifejező olvasásban. Szituatív gyakorlatok.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje az olvasmányok tartalmát, értse erkölcsi és filozófiai üzenetét; legyen képes személyiségébe beépíteni azt; • tudja megfogalmazni a művek üzenetét az olvasó számára; • legyen képes összehasonlítani a két meseregény-részletet, • megfogalmazni a közös erkölcsi tanulságokat; • ismerje a meseregény fogalmát és sajátosságait; • legyen képes a kifejező olvasás eszközeivel érzékeltetni az olvasmány szerkezeti-logikai kapcsolódásait; • alkotó módon vegyen részt a szituatív játékokban. • legyen képes elmondani a

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
10	<p>A szókincs és az élőszóbeli nyelvhasználat fejlesztése.</p> <p>A VERSES MESE ÉS AZ ELBESZÉLŐ KÖLTEMÉNY</p> <p>A verses mese fogalma, sajátosságai. Epikus történet verses formában elbeszélve.</p> <p>Petőfi Sándor: János vitéz</p> <p>A mű cselekménye és szerkezete. A János vitéz és népmesék világának hasonlóságai. A helyszín és az idő. A szereplők bemutatása. Mese és valóság találkozása. A mű üzenete. A versritmus és a rím szerepe. A megszemélyesítés és a hasonlat fogalma példákon magyarázva.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak</p> <p>Az elbeszélő költemény fogalma, sajátosságai, szerkezeti felépítése: expozíció, bonyodalom, kibontakozás, tetőpont, megoldás. A képszerű megfogalmazás eszközei. A versritmus fogalma. A hangsúlyos ütemes verselés. A négyütemű tizenkettes.</p> <p>Szövegértő és kifejező ol-</p>	<p>memoriter anyagát;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ismerje a mű tartalmát, szerkezeti felépítését, szereplőit és üzenetét; • legyen képes meghatározni az elbeszélő költeménynek mint epikus műfajnak a sajátosságait; • ismerje a ritmus és a rím, valamint a hangsúlyos ütemes verselés fogalmát; • ismerje fel a négyütemű tizenkettest mint verselési formát; • ismerkedjen meg a költői képek közül a megszemélyesítéssel és a hasonlattal;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
12	<p>vasás, valamint az élőbeszéd tovább-fejlesztése:</p> <p>A kifejező, szerepek szerinti olvasás. Szituatív gyakorlatok. A hősökre jellemző nyelvhasználati módok kikeresése a szövegből, illetve reprodukálása emlékezetből.</p> <p>AZ IFJÚSÁGI REGÉNYEK ÉS NOVELLÁK VILÁGA</p> <p>A „hosszú mese”: a regény.</p> <p>Átmenet a meseregény és a regény között: R. Kipling: A dzsungel könyve.</p> <p>Maugli alakja. Modern mítosz az emberről. A dzsungel törvényei és az emberi értékrend. A szereplők rendszere. A regény szerkezeti sajátosságai.</p> <p>Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk. A bandaregény fogalma, szerkezeti sajátosságai. A cselekmény, a helyszínek és az időviszonyok összefüggése. A szereplők rendszere. Nemecek jellemének fejlődése. A grund szimbolikus jelentése, a mű erkölcsi üzenete.</p> <p>A novella fogalma, műfaji jellegzetességei.</p> <p>Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem című novellafüzére. Egy választott novella (pl. Reggel hétkor.) értelmezése és elemzése. Az epikus alaphelyzet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudjon reprodukálni olvasott szöveget; • a beszéd verbális és non-verbális eszközeit egyaránt használva legyen képes megjeleníteni előszóban a verses mese hőseit; • ismerje a tanult művek címét, szerzőjét, tárgyát, tartalmát; értsék a történet erkölcsi üzenetét; • építse be személyiségébe az emberi magatartás megnyilvánulásainak pozitív példáit; • legyen képes azonosulni a történet szereplőivel; • találja és fogalmazza meg saját kiskamaszkorának „grundját”, értékeit; • ismerje a tanult novellák tartalmát, szerzőjét, szerkezeti felépítését és morális üzenetét;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>Nyelvi és stiláris eszközök. A novella üzenete az iskoláskorról.</p> <p>Gárdonyi Géza: Bűntárgyalás. Az elbeszélés szerkezete, nyelve. A jellemek ábrázolása.</p> <p>Mikszáth Kálmán: A néhai bárány A novella felépítése, szerkezeti vázának elkészítése. Szereplők jellemzése. Nyelvi-stiláris eszközök. Az erkölcsi tanulság megfogalmazása.</p> <p>Móra Ferenc: Megy a ködmön világgá. A novella témája, szerkezeti felépítése. A ködmön szimbolikus jelentése. A morális példázat. Nyelvi-stiláris eszközök.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak Az ifjúsági regény fogalma, fajtái, műfaji sajátosságai. A novella fogalma, fajtái, műfaji sajátosságai.</p> <p>Szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd tovább-fejlesztése: A szövegértő olvasás</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje fel az elméleti ismeretek alapján az ifjúsági regényt, értse szerkezeti felépítését; • ismerje a novella fogalmát, jellemzőit; • legyen képes nagyobb terjedelmű epikus tartalmú szöveg befogadására és értelmezésére; • gyakorolja a dramatizáció segítségével a verbális megnyilatkozás különböző rögzített

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	kéességének értő alkalmazása nagyobb terjedelmű epikus mű befogadásánál. A narratív viszonyok felismerése. Szituatív gyakorlatok. A történetek egyes jele- neteinek dramatizálása a megfelelő nyelvhasználati módok megválasztá-sával. A szókincs és a kommunikációs készségek fejlesztése.	helyzetekhez tartozó jelleg- zetes formáit.

Az olvasmányok megismerésére és elemzésére – 56 óra.

Szöveggel való munka, szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd tovább-fejlesztése – 6 óra.

Házi olvasmányok megbeszélése – 4 óra.

Tartalék – 4 óra.

Memoriter

1–2 részlet a mítoszok és mondák világából (a tanár választása alapján).

1 verses állatmese (a tanár választása alapján).

1–1 rövid prózai részlet A kis hercegből és Karinthy Frigyes: Reggel hétkor című novellájából(a tanár választása alapján).

2–3 részlet Petőfi Sándor János vitézéből (a tanár választása alapján).

Kiegészítő és/vagy házi olvasmányok

- Mítoszok istenekről és emberfeletti képességekkel rendelkező hősökről.
- Dávid legyőzi Góliátot (Sámuel első könyve, 17. fejezet).
- Daidalosz és Ikarosz (görög mítosz).
- Az emberek-lakta városok és falvak eredeténeke (vogul mítosz).
- Mondák Mátyás királyról és Rákócziról.
- Mátyás király Gömörben. (Szép Ernő feldolgozása).
- Mikes kútja. (Keresztyén Balázs gyűjtéséből).
- Hétszer mérd, egyszer vágd (ukrán népmonda).
- Az öreg halász és a nagyravágyó felesége (magyar népmese). Forrás: *Ilyés Gyula*: Hetvenhét magyar népmese.

- Az okos lány (magyar népmese). Forrás: *Illyés Gyula*: Hetvenhét magyar népmese.
- Az égig érő fa (magyar népmese). Forrás: *Illyés Gyula*: Hetvenhét magyar népmese.
- A farkas és a hét kecskegida (népmese, a Grimm testvérek gyűjtése).
- A széttáncolt cipellők (népmese, a Grimm testvérek gyűjtése).
- A kezesség (az Ezeregyéjszaka meséiből).
- A fekete bika (skót mese, Benedek Elek feldolgozása).
- A szárazon és vízen járó (szicíliai mese, Benedek Elek feldolgozása).
- A fogadott apa (ukrán népmese).
- A cipó (ukrán népmese).
- *A. Sz. Puskin*: Mese a halászról és a halról.
- *H. C. Andersen*: A teáskanna, A ganajtúró bogár, A kis hableány.
- *Berniczky Éva*: Kockás történet.
- *P.L. Travers*: A csudálatos Mary.
- *Alekszej Tolsztoj*: Aranykulcsocska.
- *Török Sándor*: Kőkőjszi és Bobojsza.
- *Lázár Ervin*: A kisfiú meg az oroszlánok.
- *J. K. Rowling*: Harry Potter és a bölcsek köve.
- *Berniczky Éva*: Égen járó kismanó.
- *Móra Ferenc*: Egyszer egy királyfi.
- *Kormos István* Vackor-történetei.
- *Szalai Borbála* verses meséi.
- *G. A. Bürger*: Münchhausen báró csodálatos utazásai.
- *Mándy Iván*: Csutak és a szürke ló.
- *Csukás István*: Keménykalap és krumpliorr.
- *Gion Nándor*: Sortűz egy fekete bivalyért.
- *Fekete István*: Vuk.
- *Arstid Lindgren*: Harisnyás Pippi.
- *E. Kastner*: Emil és a detektívek. A két Lotti.
- *E. Knight*: Lassie hazatér.
- *F. Salten*: Bambi.
- *Kosztolányi Dezső*: Csak egy kis fehér kutya.
- *Gelléri Andor Endre*: Júliusi emlék.
- *Mikszáth Kálmán*: Az első dolgozat.
- *Móra Ferenc*: Kincskereső kisködmön.
- *Oscar Wilde*: A boldog herceg.

Irodalom 6. osztály

(Heti 2; összesen évi 70 óra)

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>BEVEZETÉS</p> <p>Az irodalom mint művészet. Az irodalmi párbeszéd folytatása. Az irodalom szerepe az ember életében. Az 5. osztályban megismert irodalmi műfajok ismétlődő rendszerezése.</p> <p>Könyvek között. A könyv és az olvasás szerepe az ember életében. A könyvről tanult információk ismétlődő rendszerezése a tanulók kedvenc könyveinek segítségével.</p> <p>Az olvasás mint kommunikáció.</p> <p>Nyári olvasmányélmények hatásának megbeszélése.</p> <p>Ismerkedés a tankönyvvel / szöveggyűjteménnyel.</p>	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none">• értse az irodalomnak mint művészeti ágának és kommunikációs formának a szerepét az ember életében;• legyen képes rendszerezni és példákkal illusztrálni az 5. osztályban tanult irodalmi műfajokat;• tudja meghatározni a könyv fogalmát, megnevezi összetevőit;• legyen képes befogadóként viszonyulni az irodalmi művekhez;• tudja használni a tankönyvet/szöveg-gyűjteményt;
8	<p>A MÍTOSZOK, MONDÁK ÉS MESÉK VILÁGA. AZ EPOSZOK</p> <p>Ismétlés. A mítosz mint az irodalom egyik első formája. Az eposz mint a mítoszok és mondák jól ismert történeteinek</p>	<ul style="list-style-type: none">• legyen képes feleleveníteni és összefoglalni az ötödik osztályban a mítoszokról, mesékről és mondákról tanultakat;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>feldolgozása kötött formában. Az ősi vagy naiv eposzok (pl. Kalevala, Gilgames, Nibelung-ének). A görög nép eposzai, a homéroszi Iliász és Odüsszeia. Az eposzi kellékek (az istenségek segítségül hívása – invokáció, a tárgy megjelölése – propozíció, az elbeszélésmódnak a dolgok közepébe vágó kezdése – in medias res, a seregszemle – enumeráció, állandó jelző – epitheton ornans).</p> <p>A műeposz, az ismert szerzők által készített eposz, (pl. Arany János: Buda halála, Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem).</p> <p>Homérosz eposzai</p> <p>Az Iliász. Mondai előzményei. A trójai háború története.</p> <p>Odüsszeusz cselvetése: a trójai faló (Kovács Lajos feldolgozása).</p> <p>Akhilleusz pajzsa (Iliász, részlet).</p> <p>Az Odüsszeia. Ithaka királyának kalandos története. A leleményes hős és vakmerő hajós. Odüsszeia (részletek). Az istenek döntése. A küklopsz barlangjában. Odüsszeusz legyőzi a kéroket.</p> <p>Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részletek). Szigetvár ostromának és védelmének története. Előhang. Részlet az ötödik énekből (Zrínyi haditanácsot hív össze). Részlet a tizenötödik énekből (kirohanás,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja felsorolni a világirodalom legismertebb eposzait; • ismerje az Iliászt és az Odüsszeiát mint a görög nép eposzait; • ismerje és ismerje fel az eposzi kellékeket. • tudjon különbséget tenni naiv eposz és műeposz között; • ismerje az Iliász rövid tartalmát, a trójai mondanót; • tudja, ki volt Akhilleusz és Odüsszeusz; • ismerje Odüsszeusz kalandozásának rövid történetét; • ismerje a Szigeti veszedelem rövid tartalmát, morális üzenetét;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
4	<p>hősi halál.). Az eposz morális üzenete. Az eposz nyelvének jellegzetességei.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak Az eposz fogalma, az eposzi kellékek. Az időmértékes szótag. A hosszú és a rövid szótag megkülönböztetése. A daktilus és a spondeus versláb. A hexameter.</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolatok A rövid és hosszú magánhangzók. A szótag (hangtan). A trójai háború, Szigetvár ostroma (történelem).</p> <p>Szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd (kommunikáció) továbbfejlesztése A hangos kifejező olvasás és a néma szövegértő olvasás képességének gyakorlása. A szókinc és a szóhasználat gyarapítása. A reprodukív és a produktív beszéd gyakorlása.</p> <p>BIBLIAI TÖRTÉNETEK A Biblia részei, keletkezése. A mese és mítosz. A mítosz funk-</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja meghatározni az eposz fogalmát, nevezze meg az eposzi kellékeket; • ismerje meg az időmértékes verselés alapfogalmait ismerje a hexameter szerkezetét; • legyen képes érzékletesen megjeleníteni élőszóban irodalmi szöveget; • ismerje a Biblia keletkezését és szerkezeti felépítését; • ismerje a tanult bibliai történetek tartalmát, szereplőit és morális üzenetét;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
8	<p>ciója. A bibliai történetek erkölcsi világa.</p> <p>Az Ószövetség. A bűnbeesés. Vízözön. Babel tornya.</p> <p>Az Újszövetség. Jézus születése. Jézus tanításaiból (Az ellenség szeretete, Hasonlat a házépítésről, Az utolsó ítélet.)</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolatok</p> <p>A Biblia és a mitológia mint az európai kultúra gyökerei. Bibliai témák a művészetben.</p> <p>Szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd továbbfejlesztése:</p> <p>Ismert szövegtartalmak élőszóbeli reprodukálása.</p> <p>AZ ELBESZÉLŐ KÖLTEMÉNY</p> <p>A verses meséről és az elbeszélő költeményről tanultak ismétlése.</p> <p>Fazekas Mihály: Lúdas Matyi</p> <p>A mű szerkezeti felépítése. A két főhős jellemzése. A mű mesei jellemzői. Életképek a műben. A történet tanulsága.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • legyen képes elhelyezni a Bibliát az európai kultúrtörténet fejlődésének folyamatában; • legyen képes saját szavaival érzékletesen reprodukálni múltban történt eseményeket; • legyen képes összefoglalni az elbeszélő költeményről eddig tanultakat; • ismerje a Lúdas Matyi tartalmát, felépítését; • legyen képes megfogalmazni és személyiségébe építeni a mű tanulságát; • ismerje a Toldi tartalmát, történelmi és mondai előzményeit, megírásának körülményeit; • tudja megfogalmazni a mű alapkonfliktusát; • jellemezze a hősoket; • legyen képes felismeri az ütemhangsúlyos verselést, a

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>Arany János: Toldi. Kicsit mítosz, kicsit monda, kicsit mese. A mű keletkezésének körülményei. A cselekmény és a szerkezet elemei. A főhős életének külső és belső konfliktusai. A főhős jelleme. Mitikus, mondai és mesei sajátosságok a Toldiban. A mű verselésének jellegzetességei.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak A verses epika. A hangsúlyos ütemes magyaros verselés. A négyütemű tizenkettes. A mottó, az előhang és az epizód fogalma.</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolatok A hűbéri rendszer mint a Toldi és a Lúdas Matyi történelmi háttere (történelem).</p> <p>Szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd (kommunikáció) tovább-fejlesztése: szókincsfejlesztés, beszéd-készség-fejlesztés irodalmi művön alapuló szituációs gyakorlatok segítségével.</p> <p>AZ IRODALMI LEVÉL Az irodalmi levél műfaji sajátosságai, címzettje. A kitalált vagy fiktív levél. A verses levél</p>	<p>négyütemű tizenkettest;</p> <ul style="list-style-type: none"> • értse a mottó, az előhang és az epizód lényegét, szerepét a műben; • legyen képes a szituációs gyakorlatok segítségével nyelviileg is megjeleníteni olvasmányának hőseit; • legyen képes a szituáció változásainak megfelelően alkalmazni a nyelvi eszközöket; • ismerje a költői levél fogalmát, tudja megkülönböztetni a valóságot a fikciótól;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
6	<p>(episztola). Petőfi Sándor: Arany Jánoshoz Arany János: Válasz Petőfinek.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak A költői levél fogalma és jellegzetességei.</p> <p>Szövegértő és kifejező olvasás, valamint az előbeszéd (kommunikáció) tovább-fejlesztése: a kifejező olvasás gyakorlása. A kommunikációs helyzethez való igazodást elősegítő szituációs gyakorlatok.</p> <p>A BALLADA A ballada műfaja, műfaji jellemzői. Epikus, lírai és drámai jellegzetességei. A balladai kellékek: a tragikus légkör és a balladai homály. A népballada és a műballada fogalma. Kőműves Kelemenné (A falba épített asszony). A történetmondás formája. A cselekmény mozzanatai. A párbeszéd–drámaiság–feszültség. A ballada</p>	<ul style="list-style-type: none"> • legyen képes meghatározni a költői levél fogalmát és sajátosságait; • ismerje a tanult művek tartalmát, üzenetét; • legyen képes előszóban (művészi eszközök használatával) megjeleníteni olvasmányait; • legyen képes felismerni a balladát, jellegzetességeit, a balladai kellékeket; • ismerje a tanult művek tartalmát, üzenetét, szereplőit, szerkezeti sajátosságait;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>ritmusa.</p> <p>Két kápolnavirág (Vári Fábián László tiszaujhelyi gyűjtése).</p> <p>A ballada szerkezeti felépítése, szereplői. A párbeszéd. Balladai kellékek. Nyelvi jellegzetességei.</p> <p>A hármás varázsfű (ruszin népballada, fordította Vári Fábián László). Tartalma, szerkezete. Összehasonlítása a már tanult balladákkal.</p> <p>Arany János: A walesi bárdok. Keletkezésének körülményei. Felépítése, nyelvezete, alapüzenete. A mű jelenetei, helyszínei. A kötészet erkölcsi győzelme a zsarnokságon.</p> <p>Robert Burns: Falusi randevú. A mű tartalma, felépítése, hangulata.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak</p> <p>A ballada fogalma, jellegzetességei. Népballada és műballada fogalma. A balladai kellékek.</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolatok</p> <p>A walesi bárdok történelmi háttere (történelem).</p> <p>A magyar és az ukrán népballadák közös sajátosságai (ukrán irodalom).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • különböztesse meg a népballada és a műballada fogalmát; • ismerje a tanult művek megírásának körülményeit; • legyen képes meghatározni a ballada fogalmát és típusait; • ismerje a balladai kellékeket és szerepüket a szerkezetben;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
8	<p>Szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd (kommunikáció) tovább-fejlesztése:</p> <p>Szituatív gyakorlatok. Megelevenedő párbeszéd. Játék a térrel, az idővel és a cselekménnyel. A szókincs- és kifejezőkészlet fejlesztése.</p> <p>A LÍRAI VERSEK VILÁGÁBAN</p> <p>A líra fogalma.</p> <p>A lírának mint műnemnek az értelmezése, sajátos vonásai. A legismertebb lírai műfajokról. A lírai műfajok többféle csoportosítási lehetőségéről.</p> <p>Tematikus csoportosítás (pl. hazafias, szerelmi, tájleíró versek). A líra alanya szerinti csoportosítás (személyes, szerep- és közösségi líra).</p> <p>Balassi Bálint: Egy katonának (Végek dicsérete). A végvári vitézek élete. A vers érzelmi töltete. Mit üzen a vers a mai olvasónak? A Balassi-versszak.</p> <p>Petőfi Sándor: Az alföld, A Tisza</p> <p>A tájleíró líra. A szülőföld szeretete, jellegzetességeinek leírása. A személyes líra. A hasonlat és a metafora.</p> <p>Petőfi Sándor: Nemzeti dal.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • a szituatív gyakorlatok segítségével legyen képes verbálisan életre kelteni a ballada egyes részeit, illetve hőseit, ismerje fel, milyen motívum viszi előre a történetet; • különböztesse meg a lírát az epikától, ismerje a líra sajátos vonásait; • ismerje a lírai műfajok csoportosítási lehetőségei közül a tanultakat; • ismerje a tanult művek lírai tartalmát; • legyen képes megfogalmazni a tanult művek érzelmi-hangulati töltetét, üzenetét; • értse a lírai kifejezőmódnak a lényegét, miszerint lelkiállapotok megragadására és kifejezésére szolgál; • legyen képes befogadólag viszonyulni a lírai művek érzelmi és hangulati tartalmához;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>A vers megírásának körülményei és hatása. A vers alapszerkezete, verselése, üzenete. A közösségi líra.</p> <p>József Attila: Anyám</p> <p>A művön kívüli valóság szerepe a vers megírásában. A mű lírai tartalma, érzelmi töltete. A szeretetvágy motívuma József Attila költészetében.</p> <p>Kosztolányi Dezső: Mostan színes tintákról álmodom. Lánc, lánc, eszterlánc (A szegény kisgyermek panaszai ciklusból). A szereplíra.</p> <p>A gyermekkori emlékek megelevenedése a versben. A gyermekkor hangulata. Mitől szép a gyermekkor?</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak</p> <p>A hazafias líra. A tájleíró líra. A személyes líra. A szereplíra. A közösségi líra. A Balassi-versszak.</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolatok</p> <p>A végvári vitézek és a 48-as szabadságharcosok (történelem).</p> <p>Szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd (kommunikáció) továbbfejlesztése: a lírai kifejezőmód mint kommunikációs helyzet. Érzelmi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje a tanult irodalomelméleti alapfogalmak jelentését; • ismerje fel azokat a konkrét művek esetében;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
10	<p>és hangulati hatások. A képes beszéd hétköznapi jelentése.</p> <p>IFJÚSÁGI REGÉNYEK ÉS NOVELLÁK VILÁGA</p> <p>A novella <i>Móra Ferenc: Csontos Szigrid, Miben lakik a magyar tündér?</i> <i>Karinthy Frigyes: Magyarázom a bizonyítványom, Lógok a szeren</i> <i>Móricz Zsigmond: Ami megérthetetlen</i> <i>Mikszáth Kálmán: A ló, a báránka és a nyúl.</i></p> <p>Rövid írói arcképek. A novellák témája, mondanivalója, szerkezeti felépítése. A szereplők jellemzése. A novellák alapkonzfliktusai. A nyelvi-stiláris eszközök.</p> <p>Az ifjúsági regény <i>Mark Twain: Tom Sawyer</i> <i>Csukás István: Keménykalap és krumpliorr</i></p> <p>Rövid írói arcképek. Az ifjúsági regények tárgya, témája, tartalma, szerkezeti felépítése, szimbolikája, üzenete. A szereplők jellemzése.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogal-</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje a novellát mint kisepikái műfajt és annak sajátosságait; • ismerje a tanult művek alkotójának rövid életrajzát, a művek tartalmát, üzenetét, szerkezeti felépítését; • legyen képes dekódolni a mű üzenetét, megfejteni és értelmezni szimbolikáját; • tudja a szöveget elemezni mind tartalmi, mind szerkezeti, mind stiláris szempontból; • ismerje a tanult ifjúsági művek szerzőinek rövid életrajzát, a tanult művek tartalmát, felépítését; • tudja jellemezni a szereplőket, rendszerbe foglalni azokat; • legyen képes dekódolni a művek üzenetét;

Óraszám	Az oktatandó tananyag	A tanulók általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>mak</p> <p>Az epikáról tanultak ismétlése. A novella fogalma, tartalmi és szerkezeti sajátosságai.</p> <p>Az ifjúsági regény fogalma, típusai, sajátosságai.</p> <p>A lírának és epikának mint műnemnek (és a lírai és epikus műfajoknak) a megkülönböztetése és sajátosságai.</p> <p>Szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd (kommunikáció) tovább-fejlesztése: a szövegértő olvasás alkalmazása epikus mű befogadásánál. A narratív viszonyok felismerése. Szituatív gyakorlatok. A történetek egyes jeleneteinek dramatizálása a megfelelő nyelvhasználati módok megválasztásával. A szókincs és a kommunikációs készségek fejlesztése.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • legyen képes meghatározni a líra és az epika fogalmát és különbségeit, megnevezni és felismerni a tanult lírai és epikus műfajokat és azok sajátosságait; • tudja meghatározni az ifjúsági regény fogalmát, megnevezni néhány típusát; • legyen képes nagyobb terjedelmű epikus tartalmú szöveg befogadására és értelmezésére; • gyakorolja a verbális megnyilatkozás különböző rögzített helyzetekhez tartozó jellegzetes formáit; • szerepjátékok segítségével keltse életre az olvasott történetek egyes jeleneteit, szereplőit, ügyelve a nyelvi megformálás eszközeire.

Az olvasmányok megismerésére és elemzésére – 48 óra.

Szöveggel való munka, szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd tovább-fejlesztése – 6 óra.

Házi olvasmányok megbeszélése – 8 óra.

Tartalék – 8 óra.

Memoriter

2–3 részlet a mítoszok és mondák világából (a tanár választása alapján).

4–5 részlet Fazekas Mihály: Ludas Matyi és Arany János: Toldi című elbeszélő költeményéből.

4–5 részlet a tanult lírai alkotásokból (a tanár választása alapján).

1–1 rövid prózai részlet a tanult novellákból és regényekből (a tanár választása alapján).

Kiegészítő és/vagy házi olvasmányok

Gilgames:

- Enkidu megteremtése (az I. táblából).
- A két barát utolsó beszélgetése (a XII. táblából).

Kalevala:

- Väinämöinen muzsikál.
- *Illász:* Akhileusz és Priamosz.
- *Odüsszeia:* Az íjverseny.
- Pénelopé felismeri Odüsszeuszt.
- *Zrínyi Miklós:* Szigeti veszedelem (részletek).
- *Vörösmarty Mihály:* Zalán futása (részletek).
- *Arany János:* Buda halála (részletek).
- Biblia gyermekeknek.
- Történetek az Újszövetségből.
- *Ilosvai Péter:* Az híres-neves Tholdi Miklósnak jeles cselekedeteiről és bajnokságáról való história (részlet).
- Göcseji és nagyszalontai mondák és mondatöredékek Toldiról.
- *Benedek Elek:* Toldi (részletek).
- *Mikes Kelemen:* Törökországi levelek (részlet).
- *Örkény István:* Levelek egypercben (részletek).
- *Vörösmarty Mihály:* Szép Ilonka.
- *Népballadák:* Júlia szép leány; A házasuló királyfi, Rózsa Sándor (Esik eső szép csendesen).
- *J. W. Goethe:* A villikirály.
- *Arany János:* Szondi két apródja, Szibinyáni Jank.
- *Balassi Bálint:* Bocsásd meg, Úristen.
- *Petőfi Sándor:* Szülőföldemen.
- *Arany János:* Nemzetőr-dal.
- *József Attila:* Mama, Ajtót nyitok, Tél, Reménytelenül.
- *Kosztolányi Dezső:* A szegény kisgyermek panaszai.
- *Weöres Sándor:* Vázlat az új líráról.
- *Goethe:* A vándor esti éneke.
- *Verlaine:* Őszi sanzon.
- *Mark Twain:* Huckleberry Finn kalandjai.
- *Eric Kästner:* A repülő osztály.
- *J. F. Cooper:* Vadölő, Az utolsó mohikán.
- *Jack London:* A vadon szava.
- *Tamási Áron:* Ábel a rengetegben.

- *Mikszáth Kálmán*: A két koldusdiák.
- *Móra Ferenc*: Kincskereső kisködmön.
- *Karinthy Frigyes*: Tanár úr kérem.
- *Móricz Zsigmond*: Pipacsok a tengeren.
- *Fekete István*: Tüskevár, Téli berek.

Irodalom 7. osztály

(Heti 2; összesen évi 70 óra)

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>BEVEZETÉS</p> <p>Az irodalom szerepe a társadalom és az egyén életében. Az irodalmi művek mint a múltbeli és jelenkori társadalom életének tükrözői.</p>	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tudatosítsa, hogy az elmúlt korok irodalma nem áthatolhatatlan időrengeteg, hanem általános emberi lelki tartalmak kifejeződése, a nép történelmének, a társadalom életének tükrözője; • értse, hogy a legkiemelkedőbb irodalmi alkotások segítségével könnyebben tájékozódhat a múltban is;
4	<p>A NÉPKÖLTÉSZET VILÁGA</p> <p>Népi imádságok, könyörgések</p> <p>A népi imádságok és könyörgések mint magyar népi kultúra ősi, pogány és keresztény elemeket ötvöző műfaja. Céljuk, tartalmuk, jelentőségük: rajtuk keresztül figyelhető meg a költészet születésének folyamata. Előadásmódjuk.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ismerje a népi imádságok és könyörgések műfaját; ismerje fel azok pogány és keresztény elemeit; • ismerje fel a bennük előforduló költői képeket és művészi kifejező eszközöket; • értse meg a jelentőségüket az irodalom alakulásában;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
3	<p>Jellemző költői eszközeik: metaforák, megszemélyesítések, költői jelzők, szinonimák, alliterációk gazdagsága. Lírai, epikai és drámai elemek ötvöződése bennük. Hármastagolású szerkezetük: <i>kezdőkép, középrész</i> (a szenvedéstörténet valamely fázisának epikus-dramatikus megjelenítése), <i>befejező rész, záradék</i>. Aktualitásuk.</p> <p>Ég szülte Földet, Jézus szent vére, Az az asszony Mária</p> <p>A regös ének</p> <p>A regölés télközépi szerencsekívánó köszöntés. A legérdekesebb, legarchaikusabb rítusának. Eredete, szerepe a népköltészetben, történelmi fejlődése.</p> <p>Regösének</p> <p>NAGYÉPIKAI MŰVEK</p> <p>A lovageposz</p> <p>Roland-ének – a franciák nemzeti eposza. A lovagi ideálok (a feltétlen bátorság, lovagi becsület, mértéktudás, testi ápoltság, udvariasság, a nők mindenkori tisztelete, a gyengébbek védelmezése)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudjon elemezni szerkezetileg egy népi imádságot; • tudjon röviden beszélni a regölés szokásköréről; • tudja elemezni a <i>Regöséneket</i> szerkezetileg; • ismerje fel a epikus bevezetés, a termékenységvarázsló rész, a refrén szerepét; • tudja megfogalmazni a lovagi ideált a főhős (Roland) és társai személyén keresztül; mutasson rá belső nemességükre: nem a zsákmányért és nemcsak a harci dicsőségért küzdenek, hanem Istenért, királyért

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
3	<p>felértékelése a lovageposznak. Részletek olvasása: A kürt Roland halála</p> <p>Alkotó- és beszédképesség fejlesztése Vita: A tanulók vitatkozzanak arról, kinek adnak igazat a kürt megfűvésével kapcsolatban. Rolandnak –aki inkább feláldozza önmagát és vitézeit, csak hogy ne tűnjék gyávának, vagy a racionálisabb gondolkodó Oliviernek – aki háromszor kérleli mindhiába Rolandot a kürt megfűvésére.</p> <p>Nibelung-ének A német nemzeti eposz. A szerelem, a barátság, a hűbéri hűség és a feneketlen bosszúvágy a műben. Részletek a műből: Előhang (Krimhilde álma) Harmadik kaland (Hogy ment Siegfried Wormeba) Hetedik kaland (Hogy nyerte meg Gunter Brühmildot) Tizenhatodik kaland (Hogy ölték meg Siegfriedet)</p> <p>Alkotó- és beszédképesség fejlesztése Beszélgetés arról, mit jelent napjainkban a lovagiasság.</p>	<p>és hazáért (Franciaorszáért);</p> <ul style="list-style-type: none"> • legyen képes kifejtetni mélyesges hazaszeretetüket; <ul style="list-style-type: none"> • ismerje az olvasott részletek cselekményét; legyen tisztában vele, hogy a cselekmény fő mozgatórugója a lovagi erkölcsi kódex: a nők tisztelete; • tudja jellemezni Siegfriedet mint rendkívüli erejű, nemes lelkű- és szellemű hőst; • mutasson rá Krimhilde összetett alakjára: először a lovagi szerelmi költészet hagyományos szépséges, szerelmes, nemes nőalakja, később bosszúálló végzetes démon, akinek útját romlás és pusztulás kíséri;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
1	<p align="center">A MAGYAR IRODALOM KEZDETEI</p> <p>Ómagyar Mária-siralom A létező legnagyobb fájdalom, a fia kínhalálát szemlélő édesanya fájdalmának megjelenítése.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja meghatározni a szövegelemlek fogalmát, kimagasló szerepüket a magyar nyelvű irodalom kialakulásában; • tudja helyesen olvasni nemcsak a mai nyelvhasználathoz közeli olvasatot, hanem az archaikus változatot is; • értse a szövegelemlek tartalmát. Legyen képes elkülöníteni azokat a részeket, amelyekben az édesanya mérhetetlen fájdalmában valakihez fordul (fia, halál, Jézus kínzói);
1	<p>Ferenc-legenda Az irodalom elvilágiasodásának jegyei a legendában: a természet szépségének, az egyén szabadságának, a bűnök társadalmi okainak kiemelése.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak A legenda fogalma</p> <p>Alkotó- és beszédképesség fejlesztés A legenda alapján fejtsék ki a tanulók, hogy Szent Ferenc vallásosságát az öröm és a szabadság jellemezte. A természet már nem közömbös számára,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja meghatározni a legenda létrejöttének feltételezett korát; • olvasmányélmény alapján tudja megfogalmazni a legenda tartalmát, főbb alapgondolatait, jelentőségét; • tudja meghatározni a legenda fogalmát;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>nem megvetendő siralomvölgy, hanem az Isten gyönyörű alkotása.</p> <p style="text-align: center;">Janus PANNONIUS</p> <p>rövid életműve. Életrajza (röviden), munkásságának főbb témakörei.</p> <p>Pannónia dicsérete című epigramma elemzése Költői indulat és hazafiság összekapcsolódása a versben.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak Az epigramma fogalma, műfaji jegyei. Az időmértékes verselés.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje Janus Pannonius rövid életrajzát, kiemelve annak legfontosabb, irodalmi munkásságára is ható állomásait; • tudatosítsa Janus Pannonius korszakalkotó szerepét a magyar irodalom fejlődésében; • értse és fogalmazza meg a Pannónia dicsérete című epigramma üzenetét; • tanulja meg az epigrammát emlékezet-ből; • tudja meghatározni az epigramma műfaját; • ismerje fel a műfaj jellemző jegyeit a Pannónia dicsérete című epigrammában;
2	<p style="text-align: center;">TINÓDI Lantos Sebestyén</p> <p>Rövid életrajza, munkássága.</p> <p>Ali Budai Basa históriája A végvári vitézek hősie harcának bemutatása a históriás</p>	<ul style="list-style-type: none"> • értse az életmű és életrajz szoros összefüggését; • ismerje a históriás ének tartalmát; tudja jellemezni a szereplőket, kiemelve a hősi

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>énekekben.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak A históriás ének fogalma, jellemzői.</p> <p>HELTAI GÁSPÁR A protestáns prédikátor, nyomdász, író és irodalomszervező rövid pályaképe, munkásságának főbb témakörei.</p> <p>A farkasról és a bárányról A szegényekre, védtelenekre ok nélkül támadó hatalmaskodók leleplezése a fabulában.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak A fabula fogalma. Az 5. osztályban tanultak megismétlése és kiegészítése.</p>	<p>halált vállaló Szondi György bátorságát;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tudatosítsa, hogy a históriás énekekben a költő szándéka a tudósítás, a tények ismertetése a költői fantázia segítségével; • ismerje és tudja meghatározni a históriás ének műfaját; • Heltai Gáspár életműve alapján tudatosítsa a protestáns prédikátorok szerepét az anyanyelv felemelésében, s ennek alapján értékelje a magyar nyelvű műveltség elterjesztése terén véghezvitt felbecsülhetetlen munkájukat; • tudja megfogalmazni A farkasról és a bárányról című fabula erkölcsi tanulságát saját szavaival, aktualizálva azt a jelenkorra is; • ismerje a fabula műfaját;
1	<p>BORNEMISZA PÉTER Élete és munkássága.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje Bornemisza Péter

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
4	<p>Műveinek főbb témái.</p> <p>Siralmas énnéköm Az ellenségektől sanyargatott szülőföldnek és az író személyes sorsának siratása a műben.</p> <p>BALASSI Bálint A magyar reneszánsz legjelesebb költője. Rövid pályaképe, műveinek témaköre.</p> <p>Hazafias költészetéből Búcsúja hazájától című vers elemzése és értelmezése. A költő mély hazaszereztének kifejeződése a versben. A költői kifejezőmód gazdagsága a műben.</p> <p>Szerelmi költészetéből Hogy Júliára talál, így</p>	<p>életének legfontosabb eseményeit; munkás-ságának főbb témaköreit;</p> <ul style="list-style-type: none"> • a vers alapján fogalmazza meg a hazáját elhagyni készülő költő panaszát, vádjait; • elemezze a mű refrénjét mint a kétségbeesett ember kérdését, melyre sem ő maga, sem más nem adhat választ, a kor történelmi eseményeit ismerve; • ismerje a vers kárpátaljai vonatkozásait; <ul style="list-style-type: none"> • legyen képes kijelölni Balassi helyét a magyar és a világirodalomban; • értse, hogy a vitéz-költő élete és művészete különös egységet alkot, ezt példákkal tudja bizonyítani; <ul style="list-style-type: none"> • fogalmazza meg a vers alapján, mi minden volt kedves Balassi számára, mi mindentől vesz búcsút; • tudja ismertetni a vitéz-költő életét, a költeményből hozva fel példákat; • tudja megfogalmazni a vers hangulatát – érvekkel és cáfolatokkal; • tanuljon meg a költeményből egy részletet emlékezetből; <ul style="list-style-type: none"> • ismerje Balassi szerelmi költés-

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
4	<p>köszöne neki A szerelmi líra mint Balassi költészetének csúcspontja. A vers kifinomult stílusa, tökéletes ritmikája, újszerű strófaszerkezete (a Balassi-strófa fogalmának és szerkezetének felidézése).</p> <p>A versben található költői képek, a metafora szerepe a költeményben.</p> <p>Istenes verseiből Az te nagy nevedért A mély alázat kifejezése mellett az egyén érdekeik megszólaltatása reneszánsz eszmemrendszeréhez méltóan. A vers költői kifejező eszközei.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak: A Balassi-strófa szerkezeti felépítése, rímképlete. A metafora fogalma.</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolat Térkép segítségével kövessük végig Balassi életútjának helyszíneit (földrajz). A korabeli török elleni harc ismertetése. A végvári vitézek hétköznapijai (történelem)</p> <p>ZRÍNYI Miklós A magyar barokk irodalmának</p>	<p>zetének legjellemzőbb vonásait;</p> <ul style="list-style-type: none"> • elemezze a verset, ismerje fel a költői képeket a műben; • tudatosítsa, hogy a vers a küzdő harcos, szorongatott ember imádsága. Figyeljen arra a fontos momentumra, hogy a költő emberi tulajdonságokkal ruházza fel Istent, sőt, a neki tett ígéreteit az utolsó versszakban feltételekhez köti; • ismerje fel a költői képeket a műben; • ismerje fel a Balassi-strófát a szerkezete alapján; • ismerje fel a metaforát; • ismerje Zrínyi életének legfon-

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
6	<p>kiemelkedő alkotója. Életrajzának legfontosabb momentumai</p> <p>Szigeti veszedelem Részletek az eposzból: Bevezetés, Isten megharagszik a magyarokra (az Első énekből), Zrínyi kirohanása (a Tizenötödik énekből), A szultán halála, Zrínyi halála, Utószó</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak Az eposz fogalmának bővítése. Az eposzi kellékek.</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolat Zrínyi a hadvezér. A kor rövid jellemzése (történelem).</p> <p>ÍRÓK TÖRTÉNELMI TÉMÁJÚ ALKOTÁSAI</p> <p>XIX-XX. századi írók történelmi témájú alkotásai</p> <p>GÁRDONYI</p>	<p>tosabb momentumait; a költő életrajzából vett konkrét példákkal támassza alá a „Zrínyi, a költő, a hadvezér” megnevezéseket;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rendelkezzen biztos szövegismerettel, tudja elmondani az eposz tartalmát; • tudja összehasonlítani Zrínyit és a török szultánt; • ismerje az eposzban fontos helyet betöltő csodás elemeket; • a <i>Zrínyi kirohanása</i> epizód részletes elemzése alapján tudja ismertetni Zrínyi megdicsőülését mint a barokk eposz jellemző stílusjegyét; • tudja megnevezni az eposzi kellékeket a Szigeti veszedelemből vett konkrét példák alapján;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p style="text-align: center;">Géza</p> <p>Az író életrajza. Munkásságának fontosabb állomásai.</p> <p style="text-align: center;">Egri csillagok</p> <p>A mű keletkezése, forrásai. A történelmi kor. (A regény forrásai: Tinódi históriás éneke, történelemkönyvek, utazások, művészi képzetek)</p> <p>A regény címének és a fejezetcímeknek a metaforikus értelmezése.</p> <p>A regény cselekménye. A Véletlenek sorozata a cselekmény kibontakoztatásában. A regény szerkezete. A visszatérő motívumok szerepe (pl. fogság és szabadulás)</p> <p>A főszereplők csoportosítása és jellemzése. A fő- és mellékszereplők rendszere. A szereplők felosztása a magyar táboron belül is: katolikus-protestáns, szegény-gazdag. A hiteles (valóságos) szereplők említése.</p> <p>Az író stílusának jellemző sajátosságai: egyszerűség, ragaszkodás a korhű kifejezésekhez, a leírásokat helyettesítő párbeszéd.</p> <p>A regény üzenete: a szabadság (egyéni, közösségi, nemzeti) a legdrágább kincsünk.</p> <p style="text-align: center;">Alkotó- és beszédkészség fejlesztés</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje Gárdonyi életrajzának legfontosabb momentumait; • ismerje és fejtse ki Gárdonyinak a regény megírásához végzett előmunkálatait, a regény történelmi hitelességét; • tudja értelmezni a regény és a fejezetek címének metaforáit; • részletekbe menően legyen tisztában a regény cselekményével; • tudja elemezni a regényt szerkezetiileg; • ismerje a jellemelek rendszerét a regényben, a fő- és mellék szereplőket; • tudja kifejteni Gergely és Éva jellemfejlődését; • tudja megnevezni a regény valóságban is létezett történelmi hőseit; • olvasásélmény alapján tudja megfogalmazni Gárdonyi stílusának megkapó egyszerűségét, a párbeszéd fontosságát, ragaszkodását a korhű kifejezések használatához, mégis megmaradva az olvasmányosság határain belül;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>Vázlat készítése a regény kijelölt fejezetéhez. A fejezet tartalmának szóbeli elmondása és írásbeli megfogalmazása (tartalomírás). A regény tartalmának és üzenetének önálló kifejezése. Példakép választása a regényből és annak megindoklása.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak A történelmi regény fogalma, jellemző sajátosságai.</p> <p>KURUC Költészet A <i>kuruc</i> szó ismertetése. A kuruc költészet. Történelmi háttere. Tematikája. Népköltészeti jellege. Ábrázoló eszközei</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolat Korabeli kuruc énekek hallgatása (ének-zene)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje a történelmi regény jellemző tartalmi és stiláris jegyeit; • tudjon rövid ismertetés formájában beszélni a kuruckorról, kiemelve a Rákóczi-szabadságharc területünkkel kapcsolatos eseményeit; • a kifejező olvasás után elemezze a kuruc költészet e gyöngyszemeit; • legyen képes megtalálni bennük a metaforákat; • tudja emlékezetből Rákóczi-nótát;
2	<p>MIKES Kelemen Az író rövid életrajza. Életének főbb állomásai különös tekintettel a Rákóczi-szabadságharcban betöltött szerepére.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja ismertetni Mikes életrajzát, kiemelve a Rákóczi-szabadságharcban betöltött szerepét;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
4	<p>Törökországi levelek A levelek tematikája, célja, üzenete, hangvétele, fő motívumai: honvágy és hazaszeretet. A 77. 88., 207. Levél Tartalma, mondanivalója. Jellemző stíluseszközei.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak Az irodalmi levél fogalma, jellemző sajátosságai.</p> <p>LÍRA ÉS DRÁMA</p> <p>Jean-Baptiste MOLIÉRE</p> <p>A fősvény A fősvénység felnagyított szatirikus komédiája. A mű cselekménye. Jellemek és szerepkörök. Szerkezete (expozíció, tetőpont, megoldás). Van-e a műnek ma aktualitása?</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak A vígjáték fogalma, sajátosságai. A komikum és</p>	<ul style="list-style-type: none"> • határozza meg, mi az irodalmi levél, bizonyítsa, hogy Mikes Törökországi levelei is e műfajhoz tartoznak; • jellemezze Mikes stílusát, konkrét példákat hozva fel fordulatosságára, humorára, jellemábrázoló tehetségére (II. Rákóczi Ferenc, „Bercsényi Miklós ábrázolása”); • a levelek alapján fejtsse ki Mikes mérhetetlen honvágyát és hazaszeretét. • tudja meghatározni az irodalmi levél fogalmát, ismerje fel stiláris eszközeit; • a vígjáték cselekményének részletes ismeretére alapozva legyen képes ismertetni és jellemezni a szereplőket; • értse meg, hogy a főhős, Harpagon, alakja túlnő a nevetségesen; • legyen képes a mű szerkezeti elemzésére; • tudjon beszélni A fősvény aktualitásáról a változó időkben; • értse és ismerje a vígjátéknak mint műfajnak a lényegét és

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
4	<p>forrásai. A monológ.</p> <p>Alkotó- és beszédképesség-fejlesztés</p> <p>A darabban több befejezés is benne rejlik. A tanuló fogalmazza meg ezeket a befejezésváltozatokat (lehetséges nem vígjátéki befejezés is).</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolat</p> <p>Lajos korának áttekintése. A kultúra virágzása a Napkirály udvarában. (történelem)</p> <p>CSOKONAI Vitéz Mihály</p> <p>Csokonai mint a felvilágosodás kiemelkedő költője. Életútja, munkássága (röviden).</p> <p>Zsugori uram</p> <p>A zsugori, fősvény embertípust bemutató jellemkép. Ábrázolásmódjának legfontosabb eszköze: a gúny. A művészi kifejező eszközök szerepe: ellentét, hasonlat, felkiáltás, ismétlés, túlzás.</p> <p>Az estve (részlet)</p> <p>A társadalmi egyenlőtlenség</p>	<p>sajátosságait, legyen tisztában a monológ fogalmával és szerepével;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tudja ismertetni a költő életútjának fontosabb állomásait; • a vers kifejező olvasása után tudja azt értelmezni, jellemezni a bemutatott embertípust; • legyen képes megtalálni a költeményben a művészi kifejező eszközöket; • tudja megfogalmazni Csokonai

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
1	<p>személyiség-romboló hatásának leleplezése Rousseau alapgon- dolata szerint: minden ember jónak született, csak az emberek közti egyenlőtlenség, a gaz- dagság és szegénység választja el egyiket a másiktól.</p> <p>A Reményhez Keletkezése. A Lilla-szerelem. Műfaja. Az allegória a műben. Szerkezeti elemzés.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogal- mak A jellemkép. Az irónia. Az alli- teráció. Az allegória fogalma.</p> <p>Irodalmi párhuzamok Csokonai <i>Zsugori uram</i> és Molière <i>A fősvény</i> jel- lemábrázolásának összeha- sonlítása.</p> <p>BERZSENYI Dániel Rövid életrajza, munkássága.</p> <p>A közelítő tél Komor, vígasztalan hangulatú vers. Nem csak a valóságos, ha- nem a lelki táj leírása is az</p>	<p>véleményét gazdagságról, szegénységről;</p> <ul style="list-style-type: none"> • fejtsse ki, hogy a vers és az éle- trajzi adatok alapján a költő hová tartozik; • ismerje <i>A Reményhez</i> ke- letkezésének körülményeit, tud- ja meghatározni műfaját; • legyen képes elemezni a <i>Remény</i> és a <i>kert</i> allegóriáját; • készítse el a vers szerkezeti vázlatát; • ismerje az irónia, alliteráció és allegória fogalmát, legyen képes felismerni azokat konkrét irodalmi művekben; • ismerje Berzsenyi életének leg- fontosabb állomásait, tudja és értse munkásságának lényegét; • értse meg, hogyan mutatja be a költő a tájban a lélek szo-

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
4	<p>elégiában.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak Az elégia fogalma, jellemző érzelmi tartalma.</p> <p>Az utazási regény</p> <p>Daniel DEFOE Az író rövid életútja.</p> <p>Robinson Crusoe A mű keletkezésének körülményei. Cselekménye. Értelmezése saját korában és az utókorban. Az ember boldogságra való törekvése a regényben.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak Az utazási regény mint a kalandregény egyik fajtája.</p> <p>Alkotó- és beszédképesség fejlesztés 1. Vita: A természet és a civilizáció viszonya.</p>	<p>morúságát;</p> <ul style="list-style-type: none"> • legyen képes magtálalni azokat a stíluseszközöket, amelyek azt a gondolatot fejtik ki, hogy az emberi élet megismételhetetlen; • legyen tisztában az elégia fogalmával; • tudja röviden ismertetni Defoe életrajzát; • ismerje a mű keletkezésének történetét; • ismerje a regény cselekményét olvasmányélmény alapján; • legyen képes megfogalmazni a regény üzenetét saját korának és az utókoroknak; • tudja meghatározni a <i>robinzonád</i> műfaját; • legyen képes a Defoe és Goding műve ideáljainak, eszmévilágának összehasonlító bemutatására;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
4	<p>2. A tanuló fogalmazza meg, szeretne-e Robinson helyében lenni. Igenlő vagy nemleges választ legyen képes érvekkel alátámasztani.</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolat Közép-Amerika térképének segítségével megjelölni a szigetet, ahol Robinson élt. (földrajz)</p> <p>Irodalmi párhuzamok William Golding <i>A legyek ura</i> című művének és Defoe <i>Robinsonjának</i> összehasonlítása. (Hasonló környezet, két teljesen különböző eszmevilág.)</p> <p>Jonathan SWIFT Rövid élet- és pályakép, korrajz.</p> <p>Gulliver A világirodalom legnagyobb szatírája. Az emberiség eredendő és javíthatatlan gyengeségének, gonoszságának és ostobaságának bemutatása. A regény négy része mint az ember társadalmi, szellemi és erkölcsi létének szatírája.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje Swift életrajzát és a regény megírásának körülményeit; • ismerje a regény négy részének cselekményét; • legyen képes az igényes cselekménymondásra, illetve a cselekmény vázlatának elkészítésére; • ismertesse, hogyan tette nevetségessé az író az első két részben az ember társadalmi

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p style="text-align: center;">Irodalomelméleti alapfogalmak</p> <p style="text-align: center;">A szatíra fogalma, megjelenési formái.</p>	<p>életét, majd azt, hogyan kérdőjelezi meg a harmadik, negyedik könyvben az ember szellemi és erkölcsi értékeit;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ismerje ennek okait; • tudja önállóan értékelni Swift eszmevilágát; • ismerje az irodalmi szatíra fogalmát.

Az olvasmányok megismerésére és elemzésére – 56 óra.

Szöveggel való munka, szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd tovább-fejlesztése – 4 óra.

Házi olvasmányok megbeszélése – 6 óra.

Tartalék – 4 óra.

Memoriter

Balassi Bálint: Búcsúja hazájától, Hogy Júliára találja (választott részletek).

Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (választott részlet, ajánlott az invokáció és a propozíció).

A Kuruc nóta.

Csokonai Vitéz Mihály: Zsugori uram (választott részlet).

Kiegészítő és/vagy házi olvasmányok

- *Erdélyi Zsuzsanna*: Hegyet láték, lőtőt lépék; Hozott Isten, holdacska! (Finnugor varázsigék, imádságok, siratók).
- Margit-legenda.
- *Ady Endre*: Szent Margit legendája.
- Imre-legenda.
- *Janus Pannonius*: Az áltudósról, Búcsú Váradtól, Egy dunántúli mandulafáról. Mátyás királyt vendégül hívja. Mentegetőzik, hogy nem elegeedik harcba.
- *Tinódi Lantos Sebestyén*: A Cronica előszava (részlet), Eger vár viadaljáról való ének.

- A király esküje (Történeti balladák, históriás versek).
- *Mécs László*: Kóborló elődöm.
- *Gárdonyi Géza*: Isten rabjai.
- *Kodolányi János*: Boldog Margit.
- *Heltai Gáspár*: 100 fabula.
- *La Fontaine*: A farkas és a bárány.
- *Donászi Ferenc*: Egy magyar diák Mátyás korában; Buda hőse.
- *Balassi Bálint*: Egy katonaénak, Borivóknak való, Darvaknak szól; Az ő szerelmének örök és maradandó voltáról; Kiben az kesergő Céliáruul ír; Adj már csendességet...
- *Szenczi Molnár Albert*: XC. Zsoltár; XLII. Zsoltár.
- *Feket István*: A koppányi aga testámentuma.
- *Jókai Mór*: Törökvilág Magyarországon; Az utolsó budai basa.
- *Zrínyi Miklós*: Az török áfium ellen való orvosság (részletek).
- *Móra Ferenc*: Rab ember fiai.
- *Mikszáth Kálmán*: A két koldusdiák; Magyarország lovagvárai; A beszélő köntös.
- Rákóczi-nóta; Csinom Palkó; Balogh Ádám nótája.
- *M. Cervantes*: Don Quijote.
- *A. Dumas*: A három testőr.
- *Keresztyén Balázs*: Rákóczi virágai.
- *Várkonyi Ágnes*: A fejedelem gyermekora.
- *Molnár Sándor* (szerk.): Rákóczi néphagyományok nyomában.
- *Herczeg Ferenc*: Pro libertate!
- *F. Schiller*: Tell Wilmos.
- *Csokonai Vitéz Mihály*: Jövendölés az első oskoláról a Somogyban; Szegény Zsuzsi a táborozáskor; A boldogság; Főhadnagy Fazekas úrhoz.
- *Fazekas Mihály*: Csokonai Vitéz Mihály halálára.
- *Ady Endre*: Vitéz Mihály ébresztése.
- *Berzsenyi Dániel*: Búcsúzás Kemenes-Aljától, Fohászkodás.

Irodalom 8. osztály

(Heti 2 óra; évi 70)

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>A ROMANTIKA IRODALMA A romantika fogalma A XIX. század első két harmadának a klasszicizmust felváltó uralkodó irodalmi és művészeti irányzata, korszakfogalma. Az érzelmek és a szenvedélyek jogának hirdetése, az egzotikus témák, tájak megjelenítése, nagyfokú érdeklődés a történelem iránt. A jellemkontraszt és az eszményítés eszközei. A romantika szoros kapcsolata a XIX. századi nemzeti és nemzetiségi törekvésekkel és szabadságküzdelmekkel. Érdeklődés a népköltészet iránt.</p> <p>Kapcsolatok más művészetekkel</p> <p>Ludwig van Beethoven (szimfónikus zene), Franz Schubert (dal), Robert Schumann, Frédéric Chopin, Johannes Brahms, Liszt Ferenc (zongoraművészet), Giuseppe Verdi, Richard Wagner, Csajkovszkij, Erkel Ferenc (opera) (zenetörténet); William Turner, Théodore</p>	<p>A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none">• tudja jellemezni a romantikát;• határozza meg legjellemzőbb stílusjegyeit, tartalmi és formai sajátosságait;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
1	<p>Géricault, Eugène Delacroix. Magyarországon legnagyobb alakja Munkácsi Mihály (festészet). A párizsi Opera; a fóti római katolikus templom, (építészet).</p> <p>Romantika az európai irodalomban</p> <p>Heinrich HEINE (1797-1856). A 19. század egyik jelentős romantikusa. Költészetét az egyszerűség és a természetesség jellemzi.</p> <p><i>Mint egy virág olyan vagy...</i> A népköltészeti hatás megnyilvánulása a versben.</p> <p>Irodalmi párhuzamok A tanulók keressenek olyan népdalokat, amelyek virághasonlattal kezdődnek.</p> <p><i>Mit nekem már cifra zsolttár</i> A költő gondolkodásmódjának, világszemléletének megnyilvánulása a versben.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje Heine rövid életrajzát; • tudja kifejtetni a virághasonlatot; próbálja megmagyarázni az első versszak végén a szomorúság, a bánat okát; • tudja megmagyarázni, milyen gondolkodásmódra utalnak a vers első szakaszának szókapcsolatai;
1	<p>Robert BURNS Életútja, munkásságának sajátos vonásai.</p> <p><i>John Anderson, szívem, John</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje a skót költő rövid életútját, költészetének jellemzőit; • tudjon beszélni a vers lírai tar-

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
1	<p>Az öregkori szerelem témájának gyönyörű feldolgozása.</p> <p>Falusi kisleány A vers lelki tartalma. A falusi élet megvilánása a versben.</p> <p>IRODALMI ÉLET A REFORMKORBAN</p> <p>A reformokat sürgető gazdasági-politikai helyzet a XIX. század elején Magyarországon. A reform országgyűlések. A reformkor nagy alakjai. A reformkor irodalma mint irodalmunk első aranykora. A nemzeti romantika fogalma és művészi képviselői.</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolat A reformkor történelmi és politikai eseményeinek áttekintése (történelem).</p>	<p>talmáról, az öregkori szerelemről, amely az együtt leélt élet összetartó kapcsa;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tudja megfogalmazni a vers lelki tartalmát, hangulatát; • legyen képes meghatározni, milyen rímelésűek a verssorok; <p>• tudja jellemezni Magyarország gazdasági-politikai helyzetét a XIX. század elején;</p> <p>• időben behatárolni a reformkort; megnevezni a reformországgyűléseket a reformkor gazdasági és politikai törekvését;</p> <p>• tudja jellemezni a reformkor nagy alakjait: Széchenyi Istvánt, Wesselényi Miklóst, Kossuth Lajost, Kölcsey Ferencet;</p>
4	<p>KÖLCSEY Ferenc</p> <p>Rövid életrajza, munkássága. Művészetének alapvető érzelmi és gondolati vonásai.</p> <p>Himnusz A magyar nép zivataros</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje Kölcsey rövid életrajzát és munkásságát; • jellemezze egyéniségét: kedélyvilágát, erkölcsi tartását, gondolkodói magatartását; <p>• legyen tisztában a Himnusz megírásának körülményeivel;</p>

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>századaiból A magyar nemzeti romantika remekműve, melyben Kölcsey Istvenhez fordul segítségért a nemzet megmentése érdekében. A dicső nemzeti múlt és a dicstelen jelen felidézése a műben. A nemzeti önbírálat szerepe. Az élniakarás, a jövőbe vetett hit kifejezése a műben.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak: a himnusz mint hagyományos lírai műfaj fogalma, jellemző érzelmi tartalma.</p> <p>Huszt A tetteket sürgető történelmi változások kifejezése az epigrammában. Szerkezete. Versformája.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak: a disztichon fogalma és felépítése.</p> <p>Parainesis Kölcsey Kálmánhoz (részletek) Cicero hazafiságeszményét felidéző erkölcsbölcseleti-pedagógiai értekezés. A szónoki beszéd eszközei a műben.</p> <p>Nemzeti hagyományok (részletek) A népköltészet iránti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • legyen képes a mű komplex elemzésére (tartalmi és szerkezeti); • ismerje a himnusznak mint lírai műfajnak a jellemzőit; • tudja elkülöníteni az epigramma előkészítő részét és csattanóját; • legyen képes leírni a <i>Huszt</i> disztichonjainak ritmusképletét, jelölni sormetszetét; • tudjon beszélni az elolvasott részletek alapján Kölcsey unokaöccséhez írt bölcs tanácsairól; • fogalmazza meg azok üzenetét a mának; • legyen képes megfogalmazni

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
4	<p>érdeklődés első „programja”</p> <p>Alkotó- és beszédképesség-fejlesztés: A tanuló fogalmazza meg saját szavaival a <i>Parainesis</i> egyik részének alapgondolatát, üzenetét a mának (ajánlott: A művelődésről).</p> <p>Értelmezze a szállóigét, mely szerint „Nyelvében él a nemzet”.</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolat: A Himnusz megzenésített változatának hallgatása, éneklése (ének-zene)</p> <p>VÖRÖSMARTY Mihály</p> <p>A magyar romantika első nemzedékének legnagyobb alakja. Élete és munkássága.</p> <p>Szép Ilonka A reménytelen szerelem romantikus ábrázolása az elbeszélő költeményben. Szép Ilonka jellege. A vadász alakja.</p> <p>Alkotó- és beszédképesség – fejlesztés: Készítse el a mű vázlatát (adjon címet a mű egyes jeleneteinek). Naplószerű beszámoló a</p>	<p>Kölcsey alapgondolatát a népköltészeti alkotások szerepéről a nemzeti eredetiség szempontjából;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tudja röviden ismertetni Vörösmarty élet- és pályarajzát; • cselekménymondással egybekötve legyen képes kiemelni a mű romantikus elemeit; • jellemezze a szereplőket; • tudja kiemelni a költői párhuzamokat, ellentéteket; • tudja megfogalmazni, milyen hatást tett a vadászra Ilonka naplója;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>Budán tett látogatásról (írásbeli)</p> <p>Szózat A hazafiság megrázó erejű dilemmája a műben. A kort meghatározó erkölcsi választás felvázolása: vagy egy jobb, megújult jövő, vagy a nemzet halála vár a magyarságra;</p> <p>Ábránd A költemény lelki-érzelmi tartalma. Az érzelmek romantikus ábrázolása a versben. A költői kifejező eszközök szerepe.</p> <p>Irodalmi párhuzamok: A <i>Himnusz</i> és a <i>Szózat</i> szerkezeti és szemléletbeli hasonlóságainak és eltéréseinek összehasonlító elemzése</p> <p>IRODALMUNK A SZABADSÁGHARC IDEJÉN, ÉS AZ AZT KÖVETŐ IDŐSZAKBAN</p> <p>A forradalom, a szabadságharc, az önkényuralom és a kiegyezés kora.</p> <p>Nemzeti kultúra és népies irodalom. Folklor, folklorizmus, folklorizálódás. Szerepük a nemzeti kultúra kialakulásában. A folklorizmus hatása számos írónk munkásságára, illetőleg a folklorizálódás folyamata.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • legyen tisztában az óda megírásának idejével, körülményeivel; • legyen képes a <i>Szózat</i> komplex elemzésére; • találja meg és elemezze a versben költői kifejező eszközöket; • legyen képes a korhoz kapcsolódó legfontosabb események felsorolására, a kiemelkedő egyéniségek megnevezésére; • tudja felvázolni a népies irodalom jellemző vonásait; • legyen képes meghatározni a folklor, a folklorizmus és folklorizálódás alapfogalmakat és

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
10	<p>A nemesi irodalom mellett megjelenik a népies irodalom.</p> <p>A nemzeti azonosságtudat keresésének szoros kapcsolata a folklór-jelenségek vizsgálatával a XIX. században.</p> <p style="text-align: center;">PETŐFI Sándor</p> <p>A szabadságharc költőjének élete és pályája. Munkásságának főbb témakörei. Jelentősége és világirodalmi rangja.</p> <p>A természet vadvirága Lírai önarckép, első programadó vers.</p> <p>A helység kalapácsa Az eposzparódia. Keletkezése. A cím és az alcím viszonya. Cselekménye, mondani- valója. A személynevek a műben.</p> <p>Alkotó- és beszédképesség- fejlesztés:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A tanulók dramatizálják és adják elő <i>A helység kalapácsának</i> néhány jelenetét. 2. A cselekmény bizonyos mozzanatai homályban marad- 	<p>azokat konkrét irodalmi példákkal illusztrálni;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tudja bizonyítani, hogy számos írónk, pl.: Petőfi, Arany, Jókai munkássága megérthetetlen <i>folklorizmusuk</i> pontos számbavétele nélkül; • tudjon beszélni a XIX. században főként a romantika hatására beindult eszmeáramlatról, mely a nemzeti azonosságtudatot összekapcsolta a folklór-jelenségek vizsgálatával; • ismerje részletesen Petőfi életét és munkásságát; tudjon életrajzi vázlatot készíteni; • legyen képes megfogalmazni Petőfi e korai versének programját; • ismerje röviden a mű keletkezésének történetét; • értse, milyen viszonyban van a cím az alcímmel; • legyen képes elkészíteni a cselekmény szerkezetének vázlatát; • tudja kifejtetni, mire utalnak a személynevek;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>nak, pl.: miért utálja Harangláb Fejenagyot. Írjanak rövid történetet arról, mi lehet a gyűlölködés oka. Lehet versben is.</p> <p>Dalaim Egy csokor Petőfi leggyakoribb és legjellemzőbb lírai témáiból. Az asszociáció szerepe a műben.</p> <p>Arany és Petőfi barátsága Arany Jánoshoz A népköltő programjának megfogalmazása a műben</p> <p>Petőfi Szerelmi költészete Reszket a bokor, mert... Az őszinte, tiszta szerelem megnyilvánulása a versben. A líraiság kifejező eszközei a műben.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • sorolja fel, hogy az egyes versszakok milyen témákat mutatnak be; • értse, hogy a versszakok nem a csapongó képzelet szüleményei, hanem az asszociációs sor szigorú rendet követ; legyen képes az asszociáció (képzettársítás) eszközét felhasználva megtalálni az előreutaló mozzanatokat; • tudjon beszélni Petőfi és Arany barátságáról; • elemezze a költeményt; tudja saját szavaival megfogalmazni Petőfi népköltői programját; • példák segítségével legyen képes bizonyítani, hogy Petőfi a népies irányzat meghonosítója irodalmunkban; • életrajzi adatok alapján tudja megnevezni Petőfi szerelmeit, műzsáit; • tudja elemezni a verset: elhelyezni az életműben, meghatározni műfaját, megtalálni a költői kifejező eszközöket, meg-

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>Szeptember végén – mint a hitvesi költészet szenvedélyes remeke.</p> <p>Petőfi mint a forradalom és a szabadságharc költője Egy gondolat bánt engemet – a szabadság és „az emberiség iránti lángolás szédítő rapszódíája” (Illyés Gyula) A rapszódia legjellemzőbb példája irodalmunkban. A költői kifejező eszközök szerepe a műben.</p> <p>A XIX. század költői Irányadó programvers. Petőfi költői és politikai programjának 1847-es nagy összegzése A költők társadalmi küldetésének megfogalmazása a költeményben.</p> <p>A nép nevében Rousseau tételeinek felhangzása a versben. A költő nem tényeket sorol, hanem kérdez, felszólít, számon kér, fenyeget a „nép nevében”.</p> <p>Nemzeti dal A mű megírásának körülményei. A nemzeti szabadság, jogegyenlőség, nemzeti</p>	<p>fogalmazni üzenetét;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tudja elemezni a költemény lírai tartamát és szerkezeti felépítését; • legyen képes a rapszódia komplex elemzésére: a költői kifejező eszközök (fokozás, hasonlatok, metaforák), szerkezeti vázlat készítése; • tudja megfogalmazni, milyen költői magatartást utasít el, illetve milyen fogalmaz meg Petőfi; • legyen képes rámutatni a költői kifejező eszközökre (utaljon a gúny eszközeire is); • tudja elkészíteni egy tetszés szerinti versszak rímképletét; • értse a mű üzenetét; • versszakonként elemezze a művet; • tudja megnevezni a költemény

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>egység eszméinek sugárzása a költeményben.</p> <p>Föltámadott a tenger... – mint a nemzetközi szabadságharc költeménye.</p> <p>Szörnyű idő Petőfi utolsó verse. A remény elvesztése, a fenyegető vereség előérzete a műben.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak: A komikus eposz. A dal. Az elégia. A rapszódia</p> <p>Irodalmi párhuzamok: Mózes II. könyvében (13/21) <i>A felhő- és a tűzoszlop legendájának</i> valamint Petőfi Sándor <i>A XIX. század költői</i> című versének összehasonlítása. <i>A természet vadvirága, Dalaim, A XIX. század költői</i> - három ars poetica összehasonlító elemzése.</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolat: A reformkor, szabadságharc és az önkényuralom korának rövid történelmi áttekintése (történelem). Térkép segítségével keressék</p>	<p>szónoki eszközeit;</p> <ul style="list-style-type: none"> • utaljon a refrén hatására; • tudja elemezni a költeményt, kiemelve az allegória és a fokozás szerepét; legyen képes megfogalmazni üzenetét; • értse meg, hogy a költemény egy nagyszerű költészet és egy jelentős történelmi korszak lezárása; • ismerje és ismerje fel a tanult műfajokat, legyen tisztában jellemző vonásaikkal;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
5	<p>meg azokat a helységeket, ahol Petőfi megfordult. Fordítsanak kiemelt figyelmet a kárpátaljai vonatkozásokra (földrajz).</p> <p style="text-align: center;">ARANY János</p> <p>Élete és munkássága. Költészetének főbb motívumai.</p> <p>A szegény jobbágy A szegénység, a kiszolgáltatottság, az elesettség együttérző ábrázolása a műben.</p> <p>Nemzetőr-dal A nemzeti szabadságért kiálló nemzetőrök optimizmusának tükröződése a versben.</p> <p>Szondi két apródja A mű megírásának motivációja. A hazáért harcoló hősök és a zsarnokkal meg nem alkuvó költők dicsőítése. A szereplők jellege. A leíró és párbeszédes részek a balladában. A balladai homály.</p> <p>Az Őszikékből A tölgyek alatt; Vásárban – a líra megújulása Arany késői költészetében.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja ismertetni Arany János életrajzát és munkásságát; • tudja ismertetni Arany részletező leírását a szegénységről, kiemelve a megalázó jelenetet a negyedik versszakban; • tudjon beszélni a <i>gúny</i> szerepéről az utolsó versszakban; • legyen tisztában a nemzetőrség feladatával a szabadságharc idején; • értse az önkéntes nemzetőrök bizakodó optimizmusát; • tudja jellemezni a dal veresését; • ismerje a forrásművet, és a mű megírásának körülményeit; • tudja jellemezni a szereplőket; • elemezze a szerkezetét; • fogalmazza meg a ballada üzenetét; • tudjon beszélni Arany öregkori költészetéről, a „kapcsos

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>Irodalomelméleti alapfogalmak: Az életkép fogalma. A történelmi ballada fogalma és jellemzői.</p> <p>Irodalmi párhuzamok: Petőfi Sándor <i>Alku</i> és Arany János <i>Nyalka huszár</i> című versének összehasonlítása; Arany János <i>A szegény jobbágy</i> és Petőfi Sándor <i>A nép nevében</i> című versének összehasonlítása. Mindkét vers a „nép nevében” beszél, de másképp.</p>	<p>könyvről”;</p> <ul style="list-style-type: none"> • legyen képes elemezni <i>A tölgyek alatt</i> és a <i>Vásárban</i> című elégiát; beszéljen hangulatukról, a bennük felhasznált költői eszközökről és más stilisztikai eszközökről; • ismerje és ismerje fel a tanult műfajokat, legyen tisztában jellemző vonásaikkal;
2	<p>A LÍRA ÉS AZ EPIKA SAJÁTÓSÁGAI. A REGÉNY MINT IRODALMI MŰFAJ</p> <p>Formája, terjedelme, cselekménye, szerkezete. A jellemek rendszere. A jellemábrázolás és a jellemfejlődés szerepe a műfajban.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • legyen tisztában a két műnemre vonatkozó legfontosabb sajátosságokkal; • tudja részletesen elemezni a regény műfaját;
6	<p>JÓKAI Mór</p> <p>A XIX. század legnagyobb hatású prózaírója. Élete és</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje Jókai életét és munkásságát;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
4	<p>munkássága</p> <p>A kőszívű ember fiai A szabadságharc „hősi eposza”. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc hősi korának bemutatása a Baradlay-család történetének tükrében.</p> <p>A három irányból induló cselekmény: annak csomópontjai és fő szálai. A jellemek rendszere. Jókai ábrázolási módszerei: az eszményítés és az anekdotázás, a humor. A regény fontosabb üzenetei, eszmei mondanivalója. Jelentősége a megírása korában és ma.</p> <p>Alkotó- és beszédkészség-fejlesztés: Vita: Ki a legnagyobb hős a regény alakjai közül? (Jenő, Ödön, Richárd, Baradlayné)</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak: A történelmi regény fogalma, jellemzői.</p> <p>MIKSZÁTH Kálmán A magyar irodalom egyik legnagyobb elbeszélője, az anekdo-</p>	<ul style="list-style-type: none"> • legyen képes életrajzi vázlatának összeállítására; • tudja kifejtetni a regény témáját, mondanivalóját; • biztos szövegismeret alapján tudja elemezni a regény cselekményét, elkészíteni a szerkezeti vázlatát vagy grafikonját; • jellemezze a regény főszereplőit, legyen képes elkészíteni a jellemek rendszerének vázlatát; • konkrét példák alapján tudja bemutatni Jókai ábrázoló módszereit; • legyen képes megfogalmazni a sokrétű regény üzenetei közül a fontosabbakat, a mához is szólókat; • ismerje a történelmi regény jellegzetességeit; <ul style="list-style-type: none"> • tudja ismertetni Mikszáth Kálmán életútját és

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>tikus epikai hagyomány legnagyobb hatású folytatója.</p> <p>A néhai bárány A novella átképzéletes előadásmódja (az elbeszélő beleéli magát falu, egy-egy szereplő helyzetébe). Szerkezete. Stílusa.</p> <p>Bede Anna tartozása Az anekdota cselekménye, szerkezete, mondanivalója. Bede Anna jelleme, gondolkodásmódja.</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak: Az anekdota fogalma és jellemzői</p> <p>Alkotó- és beszédképesség-fejlesztés: A <i>néhai bárány</i> utolsó, a községháza előtti jelenete legteljesebb mondatait, amelyek még önmagukon túl is jelentenek, sugallnak valamit <i>rontsák el</i> a tanulók úgy, hogy egészítsék ki azal, amire utalnak, de nem mondanak ki. Fedezzék fel a művészi tömörség fontosságát.</p>	<p>munkásságát;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tudja jellemezni az elbeszélői nézőpontot (ki beszél, kinek a szemével látjuk az eseményeket); • legyen képes az elbeszélés szerkezeti és stilisztikai elemzésére; • tudja elkészíteni a mű cselekményvázlatát, a főbb szerkezeti egységek figyelembe vételével; • legyen képes jellemezni Bede Annát Mikszáth külső és belső leírása és a lány gondolkodása alapján; • ismerje a mű mondanivalóját, a szerzői állásfoglalás megnyilvánulásának mikéntjét az elbeszélésben;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
3	<p>Folytassák a történetet.</p> <p style="text-align: center;">Alekszandr PUSKIN</p> <p>Életének és munkásságának főbb állomásai.</p> <p>A kapitány lánya Puskin prózai munkásságának csúcspontja. A nép és a nemesség ábrázolása a kisregényben. A mű gondolatvilága, tökéletes stílusa. A jellemek rendszere és fejlődése. Történelmi hitelessége.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja ismertetni Puskin életútját és munkásságát; • ismerje a kis regény cselekményét; • legyen képes követni és ábrázolni a jellemek fejlődését; • tudja bebizonyítani, hogy a mű nem egyszerűen a Pugacsov-felkelés története, hanem egy fiatal nemesember (Grinyov) egyéni tragédiája, majd boldogságra találása a Pugacsov-felkelés hátterén; realista és romantikus elemek a műben;
1	<p>A REALIZMUS IRODALMA</p> <p>A realizmus mint a romantikával párhuzamos haladó stílusirányzat. Az emberi és társadalmi valóság minél hitelesebb, minden eszményítéstől mentes ábrázolása. Uralkodó műfaja a regény és a novella.</p> <p>Kapcsolatok más művészetekkel: Courbet: Kötőrök, Millet: Kalászszedők, Perov: Parasztemetés, Paál László: Nyárfák</p>	<ul style="list-style-type: none"> • értse meg és ismerje fel a realizmus legjellemzőbb ismertető jegyeit;

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
1	<p>(festészet)</p> <p style="text-align: center;">Charles DICKENS</p> <p style="text-align: center;">Karácsonyi ének</p> <p>A cselekmény kibontakozása. A főhős, Scroog szimbolikus alakja. A humor szerepe az elbeszélésben. Realizmus és romantika keveredése a műben.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • olvasmányélmény alapján ismerje a mű cselekményét, • legyen képes jellemezni a szimbólummá emelkedő főhőst, annak jellemfejlődését; • találja meg a legjellemzőbb realista és romantikus stílusjegyeket; • tudja megfogalmazni a mű üzenetét;
3	<p style="text-align: center;">Harriet BEECHER-STOW</p> <p>Az amerikai realizmus megteremtője. Az amerikai valóság első kritikus ábrázolása.</p> <p style="text-align: center;">Tamás bátya kunyhója</p> <p>A regény mint a rabszolgasors lexikona, vitairat az emberi megaláztatás, a rasszizmus ellen. A szereplők rendszere. Üzenete a mának. A cím szimbolikus jelentése. A szereplők sorsának szimbolikus jelentése.</p> <p>Szentimentalista és romantikus elemek a műben.</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolat:</p> <p>Az ültetvényes rabszolgaság</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje az íróról rövid életrajzát, tudjon beszélni a regény megírásának valószínű okairól; • ismerje a regény cselekményét, szerkezetét, a szereplők rendszerét; • tudja megfogalmazni üzenetét.

Óraszám	Az elsajátítandó tananyag tartalma	A tanulók képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	történelmi bemutatása (történelem).	

Az olvasmányok megismerésére és elemzésére – 50 óra.

Szöveggel való munka, szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd tovább-fejlesztése – 6 óra.

Házi olvasmányok megbeszélése – 8 óra.

Tartalék – 6 óra.

Memoriter:

Kölcsey Ferenc: Himnusz (részlet).

Vörösmarty Mihály: Szózat (részlet).

Petőfi Sándor: Szeptember végén, A XIX. század költői (5. versszak), Nemzeti dal.

Kiegészítő és/vagy házi olvasmányok

- *Kölcsey Ferenc*: Bú kél velem, Bordal, Csolnokon, Hervadsz, Rákóczi hajh..., A szabadsághoz.
- *Vörösmarty Mihály*: A buvár Kund; Epigrammákból: Kölcsey, Pázmán, Ősök, Egy kövér vendégfogadásra.
- *Petőfi Sándor*: Borozó, Disznótorban, Befordultam a konyhára, Fürdik a holdvilág, Megy a juhász számaron, Alku; Szülőimhez, A jó öreg kocsmáros, Szüleim halálára; Beszél a fákkal a bús őszi levél, Minek nevezzelek?; Dicsőséges nagyurak...; Van-e egy marok föld...; Forradalom, Négy nap dörgött az ágyú, Európa csendes, újra csendes...
- 12. levél, 13. Levél, Munkács.
- *Arany János*: Koldus-ének, Válasz Petőfinek, Mátyás anyja, A walesi bárdok, Letésem a lantot.
- *Sajó Sándor*: Ének Tompa Mihályról.
- *Lévay József*: Ők hárman.
- *Jókai Mór*: Egy magyar nábob, Kárpáti Zoltán, Az új földesúr.
- *Mikszáth Kálmán*: Szent Péter esernyője; A tót atyafiak, A jó palócok, Ne nyitogassuk a történelmet, A gavallérok.
- *Alekszandr Puskin*: Ruszlán és Ludmíla, Egyiptomi éjszakák.

- *Charlotte Bronte*: Jane Eyre.
- *Emily Bronte*: Üvöltő szelek.
- *Charles Dickens*: Twist Olivér; Copperfield Dávid.
- *Henryk Sienkiewicz*: Tűzzel-vassal, Quo Vadis.
- *James Fenimore Cooper*: Bőrharisnya.
- *Mark Twain*: Egy jenki Artur király udvarában, Koldus és királyfi.

Irodalom 9. osztály

(Heti 2, évi 70 óra)

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p style="text-align: center;">Bevezetés</p> <p>A líra átalakulása a XIX. század végén Új stílusirányzatok, izmusok a századvég irodalmában: l'art pour l'art; szimbolizmus. Kialakulásuk okai, lényegük, jellemző sajátosságai.</p> <p style="text-align: center;">Tantárgyak közötti kapcsolatok</p> <p>Impresszionizmus a képzőművészetben és zenében. A jelentősebb festők (Monet, Renoire, Szinyei Merse Pál) és zeneszerzők (Debussy stb.) egy-egy művének bemutatása.</p>	<p style="text-align: center;">A tanuló:</p> <ul style="list-style-type: none">• ismerje a kor társadalmi-politikai helyzetét;• ismerje a művészet helyzetét a kor társadalmában;• értse a művészek a művészetről alkotott új felfogását;• tudja értelmezni a „művészet a művészetért” elvét;• értse a szimbolizmus és az impresszionizmus irányzatának lényegét;• ismerje fel stílusjegyeit;
4	<p style="text-align: center;">A szimbolizmus gyökerei</p> <p>Charles Bandelaire a modern francia líra legelső nagy költője,</p> <p>A Romlás virágai – az örök szépség szembeállítás a megunt és megvetett világgal. Az újfajta költői látásmód megfogalmazása a Kapcsolatok című szonettben.</p> <p>Kapcsolatok – a szimbolizmus programadó verse.</p>	<ul style="list-style-type: none">• ismerje a modern francia líra kiemelkedő egyéniségeit;• ismerje fel alkotásaikban a szimbolizmus és az impresszionizmus stílusjegyeit;• tudja megfogalmazni az újfajta költői látásmódot Bandelaire verseiben;• ismerje fel a költemény metaforáit;• ismerje fel a valóság tárgyai-

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
1	<p>Paul Verlaine – a szimbolista mozgalom megindítója.</p> <p>Költészet – a szimbolizmus program-nyilatkozata, a szóművészet és a zene összekapcsolásának eszménye.</p> <p>Arthur Rimbaud – a kozmikus látomások költője.</p> <p>Kóborlásaim – a költő csavargásának legen-dás korszakát megörökítő 10. szonettje.</p> <p>A XX. század első évtizedeinek magyar irodalma</p> <p>A korszak irodalmi élete és annak társadalmi háttere. A Nyugat stílusforradalma az irodalom fejlődésében. A három Nyugat-nemzedék.</p>	<p>nak, jelenségeinek megbonthatatlan összefüggéseit;</p> <ul style="list-style-type: none"> találja meg a vers szövegében a szinesztéziát; tudja a költemény alapján megnevezni az új költői látásmód sajátosságait (elrugaskodás a realitástól, a belső képek, a látomások megfogalmazása); ismerje fel a lélekben sebzett, de a múzsát szabadon szolgáló költő önarcképét; elevenítse fel a szonetről tanultakat; ismerje az 1867-es kiegyezést követő korszak társadalmi, gazdasági, kulturális változásait; értse és tudatosítsa magában a Nyugat című folyóirat korszakalkotó jelentőségét; ismerje fel a világirodalom és a magyar irodalom fejlődési tendenciáinak összefüggéseit; tudja megnevezni a Nyugat három nemzedékének kiemelkedő alakjait;
5	<p>ADY Endre</p> <p>Élete és munkássága. Kapcsolata a Nyugattal. Költészetének főbb jellemzői.</p>	<ul style="list-style-type: none"> tudja vázlatosan összefoglalni a költő életrajzát; tudja kiemelni költészetének főbb jellemzőit; tudja meghatározni verseinek

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>Témakörei.</p> <p>A magyar Messiások – a magyar költői sors verse.</p> <p>A magyar Ugaron – mint az újért, a változatosért kiálló költő verse. A korabeli társadalmi állapotok leleplezése a versben. A művészi kifejező eszközök.</p> <p>Dózsa György unokája, A forradalmi változás sürgetése a versben.</p> <p>Párizsban járt az ősz, A modern képzőművészet mintapéldánya. A halálfélelem, az elmúlás gondolatának költői megfogalmazása.</p> <p>Irodalomelmélet: A szimbolizmus: A szimbólum.</p> <p>Kiegészítő olvasmányok: A Hortobágy poétája, A föl-földobott kő, Hiszek hitetlenül Is-</p>	<p>témaköreit;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ismerje fel Ady alakjának korszakalkotó jelentőségét, költészetének újszerűségét; • elemezze a művet tartalmi és formai szempontból; • ismerje fel a szimbolizmus stílusjegyeit; • tudja értelmezni a szimbólumokat és szimbólumrendszerüket; • ismerje fel, hogy a magyar Messiások kifejezés a magyar költőket szimbolizálja; • tudja értelmezni az ugar szó jelentését a versben; • értse a vers üzenetét: a költő aggodalmát az ország elmaradottsága miatt; • találja meg a szimbólumokat a versben; • ismerje fel a szimbólumba átváltó metaforákat; • tudatosítsa önmagában a jelképpé emelt történelmi név: Dózsa György megjelenését a versben; • tudja megfogalmazni a vers üzenetét Ady korában; • ismerje fel az új költői képeket, szimbólumokat a versben; • ismerje fel a költő saját halálfélelmét megjelenítő képeket;

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
4	<p>tenben, Intés az őrzőkhöz, Rohanunk a forradalomba.</p> <p>Irodalmi párhuzamok: A francia szimbolizmus hatása Ady költészetének megújulására.</p> <p>Alkotó- és beszédképesség-fejlesztés Szabadon választott Agy-vers kifejező olvasása és elemzése.</p> <p>Tárgyak közötti kapcsolat: Ady Endre alakja a képzőművészetben, megzenésített versei (tetszés szerinti válogatás).</p> <p>MÓRICZ Zsigmond</p> <p>Móricz, mint a magyar kritikai realizmus legnagyobb alakja. Életútja, irodalmi tevékenysége. Paraszti témájú novelláinak újszerűsége.</p> <p>Hét krajcár</p> <p>A novella újszerűsége, idill és tragédia összefonódása a műben.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja felvázolni az író élet- és pályarajzát; • ismerje fel, értse Móricz újszerű parasztábrázolását; • értelmezze és ismerje fel a realista ábrázolásmód sajátosságait; • ismerje fel az ábrázolás és a szereplők jellemzésének eszközeit; • ismerje fel és értelmezze a kor emberének tipikus helyzetét; • értse a mű üzenetét;

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>Légy jó mindhalálig A regény megírásának története. Az emberi jóság, a szeretet és az összefogás eszméjének megtestesítése Nyilas Misi alakjában.</p> <p>Irodalomelmélet A realizmus. A realista ábrázolásmód. A novella. A regény. A kisregény.</p> <p>Irodalmi párhuzamok Az áldozatkész anya alakjának bemutatása a Hét krajcár c. novellában és a Légy jó mindhalálig c. regényben.</p> <p>Alkotó- és beszédképesség-fejlesztés A jellemek sokféleségének bemutatása, a jellemábrázolás eszközei. Nyilas Misi alakjának sokrétű bemutatása, jellemének változásai.</p> <p>Kiegészítő olvasmány Móricz Zsigmond: Életem regénye (részletek gyermekkoráról); Árvácska.</p> <p>A Nyugat lírikusai</p> <p>BABITS Mihály Babits, mint a Nyugat egyik legtehetségesebb lírikusa, a XX.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja röviden összefoglalni a regény cselekményét; • tudja cselekedtetéssel jellemezni Nyilas Misit; • tudja kialakítani a szereplők rendszerét; • ismerje fel, hogy a gyermeksors mögött a felnőtt Móricz csalódásai tükröződnek; • ismerje az irodalomelméleti fogalmak és a műfajok tudnivalóit • tudja összehasonlítani a két anyaábrázolás sajátosságait; • tudja szemléletesen jellemezni a tanult művek szereplőit; • tudja megfogalmazni Nyilas Misi jellemfejlődésének mibenlétét, megmagyarázni annak okait; <ul style="list-style-type: none"> • tudja meghatározni a költő helyét a magyar irodalomban,

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>század legműveltebb írója. Élete és munkássága.</p> <p>Ősz és tavasz között Az elmúlás elégiája. A természet megújuló körforgásának és az emberi lét mulandóságának szembeállítását a költeményben.</p> <p>Új leoninusok Idillikus tájbrázolás és a szerelem kifejeződése a versben. Az antik versforma felelevenítése. A vers zeneiségének eszközei.</p> <p>Irodalomelmélet A leoninus. Az időmértékes verselés. A disztichon.</p> <p>Irodalmi párhuzamok Az antik görög epigrammák és az új leoninusok c. vers összehasonlítása.</p> <p>KOSZTOLÁNYI Dezső Életpályája. Kapcsolata a Nyugattal. Művészetének kialakulása; gyermekkorának, neve-</p>	<p>értékelni jelentőségét;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ismerje fel költészetének filozofikus jellegét; • ismerje fel, hogy az ősz, a tél és a tavasz periodikus változásával a költő a természet örökké megújuló körforgását érzékelteti; • tudjon a vers üzenetének megfelelően párhuzamot vonni a természet örökkévalósága és az emberi élet mulandósága között; • ismerje fel az időmértékes verselés jegyeit, a disztichont; • figyeljen fel a tájleírás szépségeire, a szerelmi vallomás finomságaira; • ismerje fel, tudja meghatározni a vers zeneiségének eszközeit; • értse és tudja megfogalmazni a tanult versek eszmei tartalmát, üzenetét; • ismerje a leoninus műfaji sajátosságait; • tudatosítsa az antik versformák a Babits-versforma formai hasonlóságát; • fedezze fel a tartalmi különbségeket az antik és a babitsi költeményekben; <p>• tudja vázlatosan összefoglalni a költő életének fontosabb állomásait;</p>

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>tetésnek hatása költészetére.</p> <p>A szegény kisgyermek panasza című kötete- a magyar irodalom legegységesebb világképű és hangnemű kötete. A műőnéletrajzi jellegének kiemelése. A szereplíra.</p> <p>Mint aki a sínek közé esett... A lírai én életérzésének megfogalmazása. A vers stílus eszközei.</p> <p>Irodalomelmélet A versciklus. A szereplíra.</p> <p>Alkotó- és beszédkészségfejlesztés Kifejező olvasással érzékeltesse a költemény hangulatát. Elemezze az impresszionizmus és a szimbolizmus irányzatának jellegzetességeit a műben. Kiegészítő olvasmány Üllői úti fák</p> <p>TÓTH Árpád Élete és pályája. Tóth Árpád, mint a magány költője. Munkásságának összefonódása a Nyugattal. A boldogságot hiába áhító ember, az elégikus hangnemű költő bemutatása.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje fel életének meghatározó élményeit költészetében; • tudjon párhuzamot vonni a gyermek és a költő lelkivilága között; • ismerje fel az impresszionizmus eszközeit a versben; • találja meg az alapvető szimbólumokat; • értse a költemény üzenetét, tudja megfogalmazni mondani-valóját; • értelmezze a versciklus és a szereplíra fogalmát; • ismerje és alkalmazza kifejező előadásmód eszközeit; • tudja megfogalmazni és értékelni a költemény impresszionista, szimbolista elemeit; • vázaltszerűen foglalja össze a költő életútjának legfontosabb állomásait;

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>Áprilisi capriccio A tavasz szépségének és az ember komor világának, a valóság kietlenségének szembeállítására.</p> <p>Irodalomelmélet A sorátlépés (enjambement)</p> <p>Irodalmi párhuzamok A francia impresszionizmus hatása Kosztolányi Dezső és Tóth Árpád költészetére.</p> <p>Alkotó- és beszédképesség-fejlesztés A francia és a magyar impresszionisták egy-egy választott versének összehasonlító elemzése.</p> <p>Kiegészítő olvasmány Rímes, furcsa játék, Lélektől lélekig.</p> <p>JUHÁSZ Gyula A költő életpályája. Juhász Gyula, mint a táj költészet mestere.</p> <p>Magyar táj, magyar ecsettel Sajátos hangulatú és üzenet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje fel a tavaszi táj életvidámságot sugárzó képeit; • tudja megkeresni a játékosságot eredményező szóképeket, alliterációkat, rímeket; • érzékelje, hogy a tavaszi tájban megjelenő üzletember megbontja a természet harmóniáját; • találja meg a versben a gúny és az ironia eszközeit; • tudja megfogalmazni az impresszionista stílusjegyek alkalmazásának hasonlóságát, a tartalom különbségét a különböző költők verseiben; • fogalmazza meg tételeken egy-egy konkrét alkotás hasonlóságait és különbségeit; • ismerje a költő életútját; • tudja meghatározni helyét a magyar irodalom költői sorában; • ismerje fel a költemény alapgondolatát, tudja megfogalmazni

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>hordozó tájbrázolás a versben. A szomorúság és a pusztulás hangulatának megfogalmazása a költeményben. A vers kifejező eszközei, zeneisége.</p> <p>Irodalmi párhuzamok A sajátos tájbrázolás összehasonlítása Juhász Gyula Magyar táj, magyar ecsettel és Ady Endre A magyar Ugaron c. verseiben.</p> <p>Alkotó- és beszédkészség-fejlesztés A tanult költemények kifejező, hangsúlyos előadása a kiejtési normák betartásával.</p> <p>Kiegészítő olvasmány Magyar nyár, 1918, Milyen volt..., Anna örök.</p> <p>KARINTHY Frigyes</p> <p>Élet- és pályarajza. Kapcsolata a Nyugattal. Humoros írásainak szerepe a kor irodalmi életében.</p> <p>Irodalmi paródiái – a kortársak műveinek bírálata a humor eszközeivel, ezen keresztül a Nyugatosok fölényének érzékeltetése a konzervatív irodalommal szemben.</p>	<p>ni mondanivalóját;</p> <ul style="list-style-type: none"> • találja meg a költői képeket, értelmezze a metaforákat; • ismerje fel a szonett formai sajátosságait; • érzékelje és értelmezze a két költemény formai sajátosságainak és üzenetének hasonló és eltérő vonásait • tudja művészi igénnyel előadni a tanult verseket; • ismerje a költő életrajzának legfontosabb eseményeit, azok szerepét későbbi irodalmi munkásságában; • tudja értelmezni a humor, a gúny, az ironia, a groteszk fogalmát és szerepét a szépirodalmi ábrázolásmódban; • ismerje a humoreszk és a paródia műfaji sajátosságait;

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
1	<p>Az Így írtok ti c. paródiakötet. Hady Endre: A Törpe-fejűek. Babits Mihály: Futurum exactum</p> <p>Irodalomelmélet: A humor, a gúny, az irónia, a groteszk. A paródia.</p> <p>Alkotó- és beszédkészség-fejlesztés Humoreszk vagy paródia készítése megadott téma vagy irodalmi mű alapján.</p> <p>Kiegészítő olvasmányok Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem, Én és énke; Nagy Lajos: Képtelen természetrajz.</p> <p style="text-align: center;">SZABÓ Lőrinc</p> <p>Élete és irodalmi munkássága. A Nyugat második nemzedékének sajátos hangú, gondolati költője. Műfordítói munkássága.</p> <p>A Tücsökzene c. versciklus. Az önéletrajzi elemek szerepe a költeményben. A versciklus darbjainak versformája.</p> <p>(45) A befagyott ipolyon – a Tücsökzene egyik jellegzetes költeménye. A képzettársítás szerepe a mű értelmezésében.</p> <p>Irodalmi párhuzamok: Szabó Lőrinc Tücsökzene és</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje fel a paródiákban az eredeti alkotásokra jellemző formai és tartalmi hasonlóságokat és különbségeket; • tudatosítsa, hogy a humor, az irónia a műbíráló sajátos eszköze a tanult művekben; • ismerje a költő életének főbb állomásait; • ismerje fel a költő gyermek és ifjúkorának élményeit a Tücsökzene megismert darbjában; • ismerje a Tücsökzene költeményeinek verstani sajátosságait (18 sor, jambikus sorok, páros rím); • ismerje fel a költői eszközöket a tanult verselemzése során; • tudja megfogalmazni a tanult

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
5	<p>Kosztolányi Dezső A szegény kisgyermek panaszai c. versciklusának összehasonlítása.</p> <p>Az önéletrajzi elemek feldolgozásának sajátosságai Szabó Lőrinc, Kosztolányi Dezső költeményeiben, illetve Móricz Zsigmond novelláiban és Karinthy Frigyes Tanár úr kérem c. humoreszk kötetében.</p> <p>Kiegészítő olvasmányok</p> <p>A Tücsökzenéből: A nyugodt csoda (1), Olvasás (148), Babits (243).</p> <p>Más versek: Szabó Lőrinctől: Egy pohár víz, Lóci óriás lesz.</p> <p>JÓZSEF Attila</p> <p>Életrajza és költői pályája. József Attila, mint az Ady utáni magyar költészet fő alakja. Költői kibontakozásának útja (Szeged, Bécs, Párizs; utolsó éve)</p> <p>Kései sirató</p> <p>A vers rapszodikus hangvétele. Az anya elvesztése feletti fájdalom filozofikus kiterjesztése.</p> <p>Tiszta szívvel</p> <p>Expresszionista helyzetdal. A bűnöző szerepébe helyezkedő költő lázadása kora képmutató erkölcsi rendje ellen. A költemény</p>	<p>vers tágabb értelemben vett, áttételes mondanivalóját a lélek szabadságáról;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tudja összehasonlítani a különböző szerzők alkotásait, érvekkel alátámasztani a köztük felfedezett hasonlóságokat vagy különbségeket; • ismerje a költő életének fő eseményeit, azok kivetítődését költészetére; • érzékelje az édesanya alakjának meghatározó szerepét gyermekkorától haláláig; • érzékelje a személyes tragédia filozofikus kiterjesztését az általános emberi értékekre; • értse a vers lázadó üzenetét a költő korának képmutatása ellen; • ismerje fel a helyzetdal sajátosságait;

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
3	<p>verstani sajátosságai.</p> <p>Születésnapomra Önirónia és formai játékosság szerepe a költő magányosságának, keserűségének kifejezésében. Az utolsó versszak ars poetica jellege.</p> <p>Irodalomelmélet Az expresszionizmus. Az önirónia.</p> <p>Irodalmi párhuzamok Az anya alakjának megrajzolása Petőfi, Móricz és József Attila műveiben.</p> <p>Alkotó- és beszédképesség-fejlesztés A versek kifejező olvasása és előadása. Egy választott vers részletes eszmei-formai elemzése.</p> <p>Kiegészítő olvasmányok: József Attila: Curriculum vitae; De szeretnék gazdag lenni..., Szegény ember balladája, Ádamlak búval, vigalommal, Ringató, Kész a leltár, Hazám. József Jolán: József Attila élete.</p> <p>RADNÓTI Miklós Élete- és pályarajza.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja megkülönböztetni a vers önironikus szakaszai és az utolsó hitvallásszerű versszak hangvételének és üzenetének különbségeit; • ismerje fel a költői eszközöket a tanult versek elemzése során; • tudja megfogalmazni és érvekkel alátámasztani önálló véleményét a tanult művek elemzésekor; • tudja művészi igényességgel előadni a műveket; • ismerje a költő születésének

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>A Nyugat harmadik nemzedékének képviselője. A fasizmus embertelenségének leleplezése műveiben.</p> <p>Nem tudhatom Ódai szárnyalású vers a hazaszeretetről. A költemény alapvető ellentétpárjai. Tájékp és életkép a versben. Jambikus verselése.</p> <p>Himnusz a békéről A békevág és a remény megfogalmazása a himnuszban. A vers alapvető szimbólumai, hasonlatai.</p> <p>Irodalmi párhuzamok A hazaszeretet megfogalmazásának eszközei Vörösmarty Mihály Szózatában és Radnóti Miklós tanult versében.</p> <p>Kiegészítő olvasmányok: Két karodban, Levél a hitveshez, Töredék.</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolat</p> <p>Az 1930-as évek történelmi eseményei. A fasizmus terjedése Európában. A második világháború eseményei, hatásuk Magyarországon.</p>	<p>körülményeit, azok életre szóló hatását</p> <ul style="list-style-type: none"> • ismerje sorsának tragikus alakulását a fasizmus éveiben; • értse a költőnek a szülőföld és a haza iránti szeretetének megfogalmazását; • tudja jellemezni a költemény verstani sajátosságait; • ismerje fel a himnusz műfaji sajátosságait, ismertetőjegyeit a versben; • érzékelje a verset átható békevág és optimizmus erejét;

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p style="text-align: center;">ILLYÉS Gyula</p> <p>Élete és irodalmi munkássága. A Nyugat második nemzedékének lírikusa. Pályája a második világháború után. Illyés mint próza-, dráma- és tanulmányíró.</p> <p>Nem menekülhetsz Az elődökkel, a szenvedőkkel vállalt sorsközösség megfogalmazása a versben. A lent és a fent szimbolikus értelmezése. A lírai én érzelmi és hangulatváltozásának érzékeltetése.</p> <p>A költő felel A költői felelősségvállalás és küldetésstudat, a haladás, a nemzet, a jövő szolgálatának megfogalmazása.</p> <p>Kiegészítő olvasmányok Illyés Gyula: Koszorú; Haza, a magasban; Egy mondat a zsarnokságról.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje a költő életének és pályájának fontos állomásait és korszakait; • tudatosítsa, hogy a költő mintegy hat évtizedes pályája egyedülállóan ível át a 20. századi magyar irodalom egymást követő különböző korszakain; • tudatosítsa a költő népi gyökereinek meghatározó voltát művészetében; • ismerje a költőnek az egységes magyar nemzetről és nemzeti irodalomról vallott nézeteit („ötágú síp”);
2	<p style="text-align: center;">WEÖRES Sándor</p> <p>Élete és költői pályája. Indulása a harmadik Nyugat-nemzedék tagjaként. Költészetének műfaji és formai gazdagsága. Játékversei.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja vázaltszerűen összefoglalni a költő életének jelentősebb állomásait; • értékelje a költő munkásságának műfaji és formai gazdagságát;

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
2	<p>A Rongyszőnyeg című versciklus tartalmi és formai, műfaji változatossága.</p> <p>Őszi éjjel izzik a galagonya...</p> <p>A gyermekverssé vált költemény zeneisége.</p> <p>Irodalomelmélet:</p> <p>A játékvers. A vers zeneiségének sajátos eszközei. A szimultán ritmus.</p> <p>Kiegészítő olvasmányok:</p> <p>Weöres Sándor: Szán megy el az ablakod alatt, Az éjszaka csodái</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolat:</p> <p>A költészet és a zene kapcsolata. Petőfi Sándor, József Attila, Radnóti Miklós, Weöres Sándor megzenésített versei.</p> <p>NAGY László</p> <p>Élete és pályarajza.</p> <p>József Attila-i motívumok Nagy László költeményeiben. Szakítás a hagyományos verseléssel. Az ősköltészetig mutató népköltészeti elemek és a modern költészet ötvözése alkotásaiban.</p> <p>Adjon az Isten</p> <p>Hagyományos és modern</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ismerje fel a vers zeneiség eszközeit; • ismerje fel az ütemes és az időmértékes verselés egyidejű jelenlétét a költeményben; • legyen tisztában az irodalomelméleti fogalmakkal, ismerje meghatározásokat, ismerje fel őket a gyakorlatban; • tudja felvázolni a költő életének és pályájának legfontosabb állomásait; • ismerje fel a költő verselésének képalkotás újszerűségét; • fedezze fel a versben található

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
4	<p>motívumok a költemény formájában, képközpontosságában, szóhasználatában.</p> <p>Tűz Az ősi szimbólumok modern értelmezése. A költemény formabontó verselése, ritmusa. Kiegészítő olvasmány Ki viszi át a szerelmet</p> <p>Szemelvények a határon túli magyar irodalomból</p> <p>SÜTŐ András Pályaképe <i>Anyám könnyű álmat ígér</i> c. művének részlete: <i>Biztató</i>. A szülőföld és közössége iránti kötődés és elkötelezettség.</p> <p>KÁNYÁDI Sándor Költészete. <i>Fától fáig</i> – a sorsüldözöttség szimbolikus kifejezése. Kiegészítő olvasmány Tamási Áron: Ábel a rengetegben. A kárpátaljai magyar irodalom fejlődése a második világháború után.</p> <p>KOVÁCS Vilmos Pályaképe. A <i>Verecke</i> c. költemény. Az</p>	<p>hagyományos motívumokat (köszönési forma, szimbolikus jókívánságok, a népköltészetből ismert szokványos fordulatok, magyaros verselés)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ismerje fel az ősi, misztikus motívumokat; • tudja megmagyarázni a tűz szimbolikus jelentésének sokrétűségét; • tudatosítsa, hogy a határon túli magyar nemzetrészek irodalmi alkotásai az egyetemes magyar irodalom szerves részét képezik; • ismerje a tanult írók és költők alakjának szerepét, jelentőségét, helyét az egyetemes irodalmi folyamatban; • tudatosítsa az anyanyelvű iro-

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
7	<p>egyetemes magyar történelem és szülőföld egységének szimbolikus megfogalmazása.</p> <p style="text-align: center;">VÁRI FÁBIÁN László</p> <p>Költői világa.</p> <p>Útban Törökország felé</p> <p>A töretlen szabadságvágy, a hit és a jövőbe vetett bizakodás megfogalmazása a költeményben.</p> <p>Alkotó- és beszédképesség-fejlesztés</p> <p>Egy ma élő kárpátaljai költő pályaképének feldolgozása.</p> <p>Kiegészítő olvasmányok: Kovács Vilmos, Vári Fábrián László más versei; Füzesi Magda és mások művei</p> <p>Tantárgyak közötti kapcsolat</p> <p>A 20. századi, történelmi események a magyar nép és a magyar irodalom vonatkozásában. A két világháború és következményei.</p> <p>A képzőművészet és a zenei élet fejlődése Kárpátalján.</p> <p style="text-align: center;">Kitekintés a világirodalomba</p> <p>Az avantgárd művészeti irányzatok a 20. század első évtizedeiben</p> <p>Az expresszionizmus, a da-</p>	<p>dalom megtartó erejének szerepét a határon túli nemzetrészek életében;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tudja önállóan és eredeti módon feldolgozni a mai kárpátaljai magyar irodalmi alkotásokat; • ismerje és tudja értelmezni az avantgard és a hozzá tartozó művészeti irányzatok fogalmát; • ismerje a különböző stílusirány-

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>daizmus, a szürrealizmus, a kubizmus a képzőművészetben és az irodalomban.</p> <p>Eduard Munch: Sikoly (v. A kiáltás); Tristan Tzara; Salvador Dali: A polgárháború előérzete; Pablo Picasso: Avignoni kiasszonyok, Guernica.</p> <p>Guillaume Apollinaire Élet- és pályarajza. Az irodalmi avantgard képviselője. Formabontás és a hagyományok őrzése költészetében.</p> <p>A Kaligrammák c. kötet A megsebzett galamb és a szökőkút c. képvers. A művészetek szintézise a képversben: a látható forma, a ritmus, a költői képek és a tartalom egysége. A mulandóság, az élet örök körforgásának megfogalmazása.</p> <p>Irodalomelmélet: A képvers. Az avantgard művészete. Az izmusok.</p> <p>Irodalmi párhuzamok Apollinaire és Nagy László (pl. Árvácska sírverse), vagy más magyar költők képverseinek összehasonlítása (Kassák Lajos: Virágok, Ágh István: Szőlő stb.)</p> <p>Alkotó- és beszédképesség-</p>	<p>zatok jellegzetességeit;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ismerje a művészeti irányzatok 1-2 képviselőjét, műveiket; • ismerje a költő életútját és munkásságát (a tantervi keretnek megfelelően); • ismerje fel a képi megformáltság szerepét a vers mondanivalójának kiemelésében; • fogalmazza meg a költemény üzenetét; • találja meg a versben a tanult költői eszközöket; • ismerje fel a különböző versek egyediségét meghatározó sajátosságokat, a különbségeket vagy esetleges hasonlóságokat;

Óraszám	A tanítandó anyag	A tanuló általános képzettségi szintjével kapcsolatos állami követelmények
	<p>fejlesztés Képvers alkotása megadott vagy szabad témára.</p> <p style="text-align: center;">Ernest HEMINGWAY</p> <p>Életpályája. Az amerikai irodalom Nobel-díjas prózaírója. Spanyol polgárháborús emlékei.</p> <p>Az öreg halász és a tenger c. regény. Az ember és a természet egymásra utaltságának és örökös küzdelmének szimbolikus feldolgozása a műben.</p> <p>Memoriter: Móricz Zsigmond: Hét krajcár (részlet) A tanár által kijelölt részletek minden kötelező versből</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tudja alkotó módon alkalmazni a megszerzett ismereteket; • ismerje az író európai és amerikai kötődéseit, irodalmi munkásságát; • értelmezze a regény alapvető szimbólumait (a halász, a fiú, a hal, a tenger); • értelmezze a halász és a tenger, a halász és a hal, Santiago és Manolin viszonyának szimbolikus üzenetét.

Az olvasmányok megismerésére és elemzésére – 52 óra.
Szöveggel való munka, szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd tovább-fejlesztése – 4 óra.
Házi olvasmányok megbeszélése – 6 óra.
Tartalék – 6 óra.

Memoriter:

Ady Endre: A magyar Ugaron, Párisban járt az Ősz.
József Attila: Tiszta szível. Kései sirató (részlet).
Radnóti Miklós: Nem tudhatom.

Kiegészítő és/vagy házi olvasmányok

- *Ady Endre*: A Hortobágy poétája, A föl-földobott kő, Hiszek hitetlenül Istenben, Intés az őrzőkhöz.
- *Móricz Zsigmond*: Életem regénye (részletek gyermekkoráról); Árvácska.
- *Kosztolányi Dezső*: Üllői úti fák.
- *Tóth Árpád*: Rímes, furcsa játék, Lélektől lélekgig.
- *Juhász Gyula*: Magyar nyár, 1918, Milyen volt..., Anna örök.
- *Karinthy Frigyes*: Tanár úr kérem, Én és énke.
- *Nagy Lajos*: Képtelen természetrajz.
- *Szabó Lőrinc*: A Tücsökzenéből: A nyugodt csoda (1), Olvasás (148), Babits (243), Egy pohár víz, Lóci óriás lesz.
- *József Attila*: Curriculum vitae; De szeretnék gazdag lenni..., Szegény ember balladája, Áldalak búval, vigalommal, Ringató, Kész a leltár, Hazám.
- *József Jolán*: József Attila élete.
- *Illyés Gyula*: Koszorú; Haza, a magasban; Egy mondat a zsarnokságról.
- *Nagy László*: Ki viszi át a szerelmet.
- *Tamási Áron*: Ábel a rengetegben.

